

Massmediala framställningar av hedersvåld

**En kvalitativ undersökning av
vetenskapliga studier och massmediala artiklar**

Hilin Sabah

Masteruppsats (SOAM 21)

Socialhögskolan, Lunds universitet, 2018

Abstract

Author: Hilin Sabah

Title: Representations of honor violence in mass media – A qualitative examination of academic studies and mass media articles

Supervisor: Verner Denvall

Assessor: Katarina Jacobsson and Jan Magnusson

The purpose of this study is to examine representations of problems with honor related violence as they are represented in Swedish newspapers and how these representations are related to the academic discourse on honor violence. The newspapers upon which this study is based are *Aftonbladet* and *Svenska Dagbladet*. The study focuses on a Swedish context. This work is based on a qualitative approach with the use of *textual analysis* and *content analysis*. The results of the study are that there are significant differences between representations in mass media and the academic theories on honor violence. The most important difference is that the focus of the newspaper articles was on the description of outcomes which means that the discourse in mass media presents a simplified view on honor violence when compared with the academic discourse.

Key words: honor violence, internalized honor norm, structural honor violence, determined oppressive culture, social constructivism

Innehållsförteckning

Introduktion	4
Syfte	5
Frågeställningar	5
Avgränsningar	5
Problemformulering	7
Begreppet heder	7
Varför studera hedersvåld i socialt arbete?	8
Media och socialt arbete	9
Hedersvåld — ett socialt problem?	11
Tidigare forskning	13
Hedersvåld i media	13
Hedersvåld – en internationell översikt	16
Kvinnor i fokus	18
Strukturella faktorer	19
Män med dubbla roller	21
Kommentarer kring tidigare studier	23
Teori	24
Internaliserad hedersnorm	24
Strukturellt hedersvåld	25
Determinerad förtryckande kultur	26
Socialkonstruktivism	27
Metod	30
Val av metod	30
Kvalitativ textanalys	30
Kvalitativ innehållsanalys	32
Urval och avgränsning	32
Tillvägagångsätt	35
Resultat och analys	37
Internaliserad hedersnorm	37
Kvinnans roll i internaliseringen	37
Mannens roll i internaliseringen	40
Generell internalisering	43
Kvinnan som offer	45
Sammanställning av internaliserad hedersnorm	46
Strukturellt hedersvåld	46
Misslyckande från statens sida	47
Dubbelhet i lagstiftningen	50
Socialtjänstens roll	53
Sammanställning av strukturellt hedersvåld	54
Determinerad förtryckande kultur	55
Män och pojkar också hedersvåldsoffer	55
Män och pojkar offer för hederskulturen	57
Sammanställning av determinerad förtryckande kultur	58
Diskussion	59
Begränsningar och metoddiskussion	61
Slutsatser	63
Referenslista	64
Bilaga 1) Analyserade artiklar	68
Aftonbladet: Ledare	68
Aftonbladet: Nyheter	68
Svenska Dagbladet: Ledare	69
Svenska Dagbladet: Nyheter	70

Introduktion

Idag uppmärksammas hedersvåld vetenskapligt, massmedialt och politiskt, på individ-, grupp-, kommunal- och nationell nivå. Det finns strategier, riktlinjer, utredningsmetoder och ett flertal insatser för att arbeta mot hedersvåld. En viktig anledningen till varför hedersvåld bör lyftas fram och åtgärdas är att det är något som, såväl vetenskapligt som i massmedia, anses utgöra ett stort problem. Det finns också en misstanke om att det föreligger ett stort mörkertal av fall av hedersvåld som inte registrerats (Schlytter & Rexvid 2016; Kardam 2005). Dock är det inte självklart *om* och *hur* hedersvåld ska uppfattas som ett *socialt* problem. En del teorier fokuserar på kulturella faktorer medan andra fokuserar på ojämna livsvillkor eller marginaliseringar som det egentliga sociala problemet (Meeuwisse & Swärd 2002). Den vetenskapliga diskursen domineras av i huvudsak tre perspektiv:

Det första perspektivet kallas i detta arbete för *internaliserad hedersnorm*. Hedersrelaterad problematik framstår här som ett sätt att skapa förtryckande könsroller. Dessa könsroller skapas i sin tur i en kultur som internaliseras i individernas tankemönster. Kulturen betraktar dessa könsroller som en självklar norm som dessutom går i arv (Ouis 2013).

Det andra perspektivet kallas för *strukturellt hedersvåld*. Här relateras hedersvåld till samhällsstrukturer. Den geografisk platsen och tidseran är några av de faktorer som påverkar hederstänkandet.¹

Det tredje perspektivet kallas för *determinerad förtryckande hederskultur* som, i likhet med det första perspektivet, betraktar hedersvåld som en del av en kultur. Men till skillnad från det första perspektivet utpekas männen som det primära

¹ NCK (2010). *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*. Uppsala: Uppsala universitet, Nationellt center för kvinnofrid.

offret. Individ/ mannen, ses som ett handfallet objekt som har en given och outbyttbar roll i familjen, släkten och klanen (Schlytter & Rexvid 2016).

Det vetenskapliga fältet ger en mångdimensionell och komplex bild av hedersvåld, som perspektiven ovan ger bevis på. Utifrån det vetenskapliga fältet tycks debatten om hedersvåld präglas av politiska, normativa och ideologiska framställningar (Schlytter & Rexvid 2016).

Den offentliga diskursen kring hedersproblematik är kopplad till den vetenskapliga men påverkas även av massmedias rapportering. Enligt Strömbäck (2006) har massmedias betydelse för den offentliga diskursen tilltagit sedan 1960-talet och idag har massmedias syn ett betydande inflytande över allmänhetens uppfattningar. Av den anledningen är det viktigt att undersöka vilka perspektiv på hedersvåld som fått genomslag i massmedias rapportering samt i vilken utsträckning dessa perspektiv återger den mer nyanserade bilden som framträder i den vetenskapliga diskursen. Detta är av särskild vikt när det kommer till en så pass laddad fråga som hedersvåld. Inte minst då en vinklad framställning riskerar att skapa nidbilder av vissa sociokulturella grupper.

Syfte

Denna studies syfte är att undersöka framställningar av hedersrelaterad våldsproblematik såsom kommer till uttryck i svensk dagspress samt hur dessa framställningar kan relateras till den vetenskapliga diskursen om hedersvåld.

Frågeställningar

- Hur framställs mannens respektive kvinnans roll i hedersproblematiken i tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet?
- Hur relateras dessa framställningar till den vetenskapliga diskursen om hedersvåld; det vill säga till perspektiven *internaliserad hedersnorm*, *strukturellt hedersvåld* samt *determinerad förtryckande kultur*?

Avgränsningar

Den föreliggande studien avgränsar sig till att undersöka mediebilderna om hedersproblematik utifrån artiklar i de två tidningarna Aftonbladet och Svenska

Dagbladet. Studien inriktar sig på *massmedia* och inkluderar inte andra sociala och alternativa medier samt nischade tidskrifter som ger större utrymme för mer analytiska artiklar. Tidningarna Aftonbladet och Svenska Dagbladet kan dock anses återspegla bilden i massmedia på ett tillfredsställande vis då Aftonbladet återfinns till vänster på den politiska skalan och Svenska Dagbladet till höger.

Problemformulering

I detta kapitel kommer ett antal problemformuleringar att presenteras. Syftet med kapitlet är att förse läsaren med information om detta arbetes underlag och motivering.

Begreppet heder

När det kommer till *hedersvåld* tillskrivs begreppet *heder* två skilda delar:

Den första delen kallas, enligt Wikan (2009) för *namus*. Inom *namus* betraktas heder som ett oföränderligt och absolut ting. Utifrån detta perspektiv finns hedern inte i grader, antingen finns den eller så finns den inte. Till exempel betraktas mannen som *hedersbärare*. Mannen har, enligt *namus*-perspektivet, antingen heder eller inte. Mannens heder kopplas samman med kvinnans kyskhet. Kvinnan betraktas som antingen oskuld eller inte.² Familjen eller släkten måste, enligt *namus*, återupprätta hedern om den förloras. Återupprättandet av en förlorad heder sker genom en kollektiv bestraffning av den eller de enskilda individer som anses ha orsakat förlusten av familjens heder (Wikan 2009).

Den andra delen av begreppet heder består, enligt Wikan (2009) av *shirif*. Inom *shirif* består heder av komponenterna *prestige* och *anseende*. Enligt *shirif* finns också heder i olika grader, det vill säga att den, utifrån individers handlande, kan avta eller tillta. Wikan (2009) fortsätter med att förklara att *shirif* har en motpol – nämligen *skam*. *Shirif* förutsätter en total frånvaro av skam. Den delen av heder som kallas för *namus*, är starkare och mer komplex än *shirif*, bland annat för att den anses vara oföränderlig. Motpolen för *namus* måste därför vara något som är

² Rød, Mette Kristin, (2012). *Hvem er jezidiene? konstruksjon av identitet og interreligiøse relasjoner bland jezidier i nord Irak*. Masteroppgave, Universitet i Oslo, Sosialantropologisk institutt.

mycket starkare än *skam*. Motpolen beskrivs i detta fall som *vanheder* (Wikan 2009).

I detta arbete kommer begreppen hedersvåld, hedersrelaterat våld, hedersrelaterat tänkande och hederskultur att användas. Utgångspunkten för förståelsen av begreppet hedersvåld härstammar från FN:s definition som lyfter fram ett antal specifika aspekter av detta våld. Enligt FN:s definition¹ anses våldet i hederssammanhang utövas av ett kollektiv och riktas mot en enskild individ. Våldet uppfattas vara en, bland många, strukturella och institutionaliserade former av förtryck. Kontroll av kvinnors och unga flickors sexualitet är det primära målet enligt FN:s syn på hedersvåld. Dock påpekas det att även unga pojkar och män drabbas av hedersvåld. Förövarna kan vara både män och kvinnor. Offren kan likaså också både vara män och kvinnor (Laurentzen 2008).³

Varför studera hedersvåld i socialt arbete?

Socialstyrelsen riktade år 2014 stark kritik mot hantering av hedersrelaterade våldsärenden i många av Sveriges kommuner. I rapporten *Vänd dem inte ryggen*⁴ framkommer att personalen inom den svenska socialtjänsten inte har tillräckliga kunskaper om hur hedersvåld ska utredas och hanteras. I rapporten berättas om att den enskilde socialarbetaren måste göra en bedömning om ett handlande ska betraktas som hedersvåld eller inte. För att den enskilde socialarbetaren ska kunna göra rätt bedömning av dessa handlingar, måste han eller hon ha adekvata kunskaper om hedersvåld och om dess kontext och komplexitet, vilket saknas i dagsläget (Baiantovu 2012).

³ Se även Johnsson-Latham, Gerd, (2005). Patriarkalt våld som hot mot mänsklig säkerhet: en kartläggning av åtgärder mot patriarkalt våld och förtryck, särskilt i hederns namn, mot kvinnor och homo- och bisexuella samt transpersoner. Stockholm: Regeringskansliet. [<http://www.regeringen.se>] (Hämtad 2018-02-15).

⁴ Socialstyrelsen (2014). *Vänd dem inte ryggen – utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck*. [<https://www.socialstyrelsen.se>] (Hämtad 2018-03-17).

En förklaring till socialtjänstens bristande kunskaper om hedersvåld kan hänga ihop med att hedersvåld betraktas som en relativt ny företeelse i Sverige. Detta i sin tur förklaras av att globaliseringen har lett till att världens länder inte är åtskilda som tidigare. Något som kan leda till att de sociala problem som förut fanns "där borta" numera finns "här hemma". Händelserna och problemens karaktär, uppkomst och lösning är inte längre begränsade till sitt lokala sammanhang, utan inverkar på bland annat det sociala livet i globala sammanhang. Med andra ord kan det hävdas att den ökade invandringen till Sverige har lett till uppkomsten av hedersvåld som ett nytt fenomen (Righard 2013).

Problem som hanteras av socialtjänsten ska ses utifrån ett helhetsperspektiv. Den enskilde socialarbetarens förståelse av klientens problematik är därför nödvändig för att skapa ett helhetsperspektiv (Börjesson, Börjesson & Svedberg 2006). Det finns bristande kunskaper om hedersvåld i allmänhet vilket ytterligare pekar på vikten att bedriva forskning kring hedersvåld.¹

Som framgår av ovanstående är det av stor vikt att kontinuerligt öka kompetensen hos personal inom bland annat socialtjänst för att bättre kunna arbeta med hedersrelaterade frågor.⁵ En förhoppning är att detta arbete kan vara ett bidrag till höjningen av kunskapen hedersvålds problematiken.

Media och socialt arbete

Det hävdas att problem skapas diskursivt i olika medier. Genom att ta del av medierapporter, blir mottagaren en del av medias konstruktioner av verkligheten. Media kan sägas ha möjlighet att skapa, sprida och överdriva vissa företeelser. Media återskapar sedan dessa företeelser till något som kan uppfattas som ett socialt problem (Meeuwisse & Swärd 2002). Eftersom massmedia påverkar den enskilda mottagarens uppfattningar av verkligheten, uppstår frågan i vilken uträkning medias rapportering ger en rättvisande beskrivning av forskningsläget.

⁵ SOU 2014:49. Våld i nära relationer – en folkhälsofråga. Förslag för ett effektivare arbete.

Betänkande av Nationella samordnaren mot våld i nära relationer.

I takt med att massmedia har fått en ökad inverkan på den offentliga diskursen, har media också fått ökade möjligheter att skapa en bild av nya sociala problem (Strömbäck 2004). Dagens rapportering om sociala problem präglas oftast av endimensionella beskrivningar. Utsatta grupper görs ibland till handfallna offer. På så sätt har media fått en ökad makt över att forma mottagarnas uppfattning av hur verkligheten ser ut (Blomberg et al. 2004). Det innebär att andra sakkunniga ibland kan riskera att få en biroll i debatten även om deras kunskap är baserad på fakta från forskningsvärlden (Strömbäck 2004). En berättigad fråga i detta sammanhang är ifall hedersvåld faktiskt är ett socialt problem eller om det är en medial konstruktion. Ett problem med att medierna har makten att definiera vad som är de viktiga sociala problemen är att det kan ske på bekostnad av andra, för samhället viktiga, företeelser. Massmedia riskerar därför att förmedla en bristfällig eller vinklad bild av vilka som är de viktigaste sociala problemen (Strömbäck 2004).

Ett motiv för att studera massmedia inom ramen för socialt arbete är att den bild som media förmedlar av hedersproblematik påverkar hur socialpolitiken och arbetet inom socialtjänsten kan utformas kring just den specifika frågan.⁶

Ett annat motiv är att massmedia uppmärksammat ett antal hedersmord, exempelvis Pela Atroshi och Fadime Sahindal. Den massmediala uppmärksamheten startade, enligt Strand Runsten (2006), en stor samhällsdebatt. Den debatten resulterade i socialpolitiska åtgärder för att arbeta med hedersrelaterade frågor. Socialtjänsten blev därför ett föremål för utvecklande, granskande och kunskapsskapande insatser. Det kan därför tyckas naturligt att i detta sammanhang dra slutsatsen att socialtjänstens utvecklade arbete med hedersrelaterade problem har varit ett resultat av hedersproblematikens uppmärksammade konsekvenser i massmedia.

Ett tredje motiv att studera media inom ramen för socialt arbete är att både allmänhetens och den enskilda socialarbetarens föreställningar om

⁶ Sundell, Knut & Egelund, Tine, (2001). *Barnavårdsutredningar - en kunskapsöversikt*.

Stockholm: Gothia: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS) Socialstyrelsen.

hedersproblematik har påverkats av media (Reimers 2005; Sjöblom 2006). På så sätt kan socialtjänstens arbete relateras till massmedias konstruktioner av hedersrelaterade problem som sociala problem. Ju mer det rapporteras om hedersvåld, desto mer kommer enskilda individer att påverkas av dessa rapporter (Sahlin 2002).

Hedersvåld — ett socialt problem?

Huruvida ett fenomen betraktas som ett socialt problem eller inte, samt hur sociala problem definieras, har en stor betydelse för tolkningen av och inställningen till fenomenet (Meeuwisse & Swärd 2002). Oftast förknippas sociala problem med karaktärsdrag eller beteende hos en grupp eller hos en individ. Hedersvåld kan därmed beskrivas som ett socialt problem då det vanligtvis förknippas med ett specifikt beteende hos vissa sociokulturella grupper (bland män, människor med invandrarbakgrund etcetera). Vidare görs en distinktion mellan den manliga (gruppen män) och den kvinnliga (gruppen kvinnor) hedern. Den manliga hedern förknippas med mannens skicklighet att försörja och skydda sin familj. Den kvinnliga hedern förknippas i sin tur med kvinnans sexualitet, dygd och lydnad (Meeuwisse & Swärd 2002).

Enligt Meeuwisse och Swärd (2002) kan sociala problem också vara en konsekvens av andra samhällsproblem. Exempel på detta är att våldsutövandet relateras till en rad strukturella faktorer såsom segregation, klass, kön och status. Hederns betydelse tolkas här i både materiella och immateriella termer. Hedersvåldet kan också ses som en konsekvens av samhällets patriarkala strukturer eller ojämlikhet.¹

Genom tiderna har föreställningen om vilka fenomen som kan ses som sociala problem har varierat. Till exempel har fattigdom och alkoholproblem inte alltid definierats som sociala problem. På 1700-talet betraktades de flesta missförhållanden i samhället som ordningsfrågor. Det var först på 1800- och 1900-talen som sociala reformer och socialt arbete började ta form. 2000-talet, det senmoderna samhället, kännetecknas av besatthet av risker, brott, individualisering av kollektiva problem samt medialisering (Meeuwisse & Swärd

2002). Hedersvåldet kan därför ses som ett plats- och tidsbundet handlande som är typiskt för sin tid.¹

Utifrån ett *realistiskt* perspektiv är sociala problem sådant som den offentliga diskursen, eller statsmakten, anser är skadligt, farligt eller oönskat (Meeuwisse & Swärd 2002). Detta skulle kunna innebära att hedersvåld inte uppfattas som ett problem i samhällen där majoriteten utövar olika typer av hedersvåld. Snarare blir hedersvåld en del av samhällsorganisationen som bibehåller sammanhållning och ordning. Ur detta perspektiv kan ett socialt problem vara latent, och inte nödvändigtvis manifest, det vill säga existera utan att vara erkänt eller synligt (Meeuwisse & Swärd 2002). Detta skulle kunna betyda att hedersvåld är ett socialt problem trots att det är majoritetssamhället som utövar hedersvåld och majoriteten inte uppfattar hedersvåld som ett socialt problem.

Tidigare forskning

Framställningen av tidigare forskning nedan inleds med studier om hur hedersvåld framställts i massmedia för att sedan diskutera forskning på hedersvåld som fenomen.

Hedersvåld i media

Hedersvåld är ett fenomen som har väckt ett stort intresse i det offentliga rummet. Den ökade uppmärksamheten kring hedersvåld inom statliga satsningar och i den offentliga debatten har på senare tid också fått ett genomslag inom forskningsvärlden. En viktig infallsvinkel som berörts i tidigare forskning är hur socialtjänstens arbete mot hedersvåld beskrivs i media. Exempel på forskare som har försökt närma sig denna typ av problematik är Mikael Laurentzen som har skrivit om hedersvåld i media i sin licentiatavhandling *Multikulturella visioner* (2008).

I sin avhandling har Laurentzen (2008) granskat 1755 tidningsartiklar i svenska dagstidningar. Artiklarna har behandlats med utgångspunkt i en *innehållsanalys*. Analysverktyget som använts i Laurentzens (2008) avhandling för att kategorisera mediebilderna av hedersvåld består av fyra förhållningssätt som kan betraktas som operationaliserade visioner av det multikulturella samhället:

1. *Förhållningssätt typ 1*: handlar om *assimilation* där fokus läggs på att grupper som använder hedersvåld ska upphöra med detta och anpassa sig till svenska värderingar.
2. *Förhållningssätt typ 2*: handlar om *kosmopolitism* och här ligger betoningen på mänskliga rättigheter och internationella konventioner.
3. *Förhållningssätt typ 3: Exit* handlar om att inte vidta några förebyggande åtgärder alls, vilket leder till en slags fragmentiserad pluralism där den sociokulturella gruppens rättigheter och intressen står i centrum.

4. *Förhållningssätt typ 4: Dialog*, även kallat *interaktiv pluralism*, påtalar betydelsen av samspel, ömsesidighet och förståelse för olikheter mellan sociokulturella grupper.

Avhandlingens resultat pekar på *kosmopolitism* (förhållningssätt typ 2) som det mest förekommande förhållningssättet. Ett förhållningssätt som förknippas med en önskan att ”strama upp” lagstiftningen och förändra myndigheternas arbete.

Det näst mest vanliga förhållningssättet till hedersvåld är *assimilation* (förhållningssätt typ 1). Skillnaden mellan de två förhållningssätten är att *kosmopolitism* lyfter fram brister i tillämpning av nationell lagstiftning, och argumenterar utifrån internationella konventioner (exempelvis FN:s deklaration om barns och kvinnors rättigheter) som skäl för att göra förändringar. Förhållningssätt typ 1 å andra sidan förespråkar förändringar som nödvändiga för att värna om svenska värderingar.

Det näst minst förekommande förhållningssättet till hedersvåld är *exit* (förhållningssätt typ 3). Inom denna kategori återfinnas uttalanden om oviljan att något skall göras för att förebygga hedersvåld.

Det förhållningssätt som förekommer minst i medierepresentationen av hedersvåld är *dialog* (förhållningssätt typ 4). Yttranden som återfinns i dessa artiklar förordar att staten, genom att uppmuntra till en tvärkulturell dialog, främjar en dubbelriktad och ömsesidig förståelse och respekt mellan olika grupper i samhället.

I övrigt har socialpolitiska åtgärder varit reaktiva enligt Laurentzen (2008). Åtgärderna fokuserar med andra ord på att lösa hedersvåldets konsekvenser och kan därför ha präglats av upprördhet och krav på direkta och hårda insatser. Något som också kan ha resulterat i att förebyggande åtgärder inte fått tillräckligt utrymme i dessa artiklar. Han lyfter också fram att statsapparatusens rädsla för att bli stämplad som rasistisk sker på bekostnad av frihet och jämlikhet. De som uttalar sig om socialpolitiska åtgärder och om hedersproblematiken är oftast politiker, debattörer eller personer tillhörande den professionella eliten. De drabbade själva kommer sällan till tals. Slutligen visar avhandlingens resultat på

att socialtjänsten, till skillnad från andra myndigheter, nämns i mindre utsträckning och då lyfts fram i mer negativa sammanhang.

Andra problemkomplex som har diskuterats i massmedia och som har blivit ett föremål för vetenskapliga studier är frågan om hur begreppet *kultur* har använts i den massmediala debatten om hedersvåld. Speciellt intressant har varit att studera dessa massmediala framställningar i samband med att hedersvåldsfall har blivit kända för allmänheten.

I boken *Orienten i Sverige: samtida möten och gränssnitt* (2006) av etnologen Simon Ekström diskuteras orientalism, idéer och stereotyper om västvärlden. Ekström tar också upp frågor om svenskhet och bilden av Sverige. Relevant för detta arbete är dock den del där Ekström diskuterar den massmediala debatten som ägde rum i perioden efter morderna på Fadime Sahindal och Pela Atroschi. Ekström (2006) har kommit fram till att det finns konflikter i massmediala debatter. Dessa konflikter handlar om att kultur har blivit ett förklarande begrepp för antingen för mycket eller för lite av problemens orsak. Ekström visar att debatten om hedersvåld inte sällan handlar om någonting annat än om hedersvåldet i sig. Istället handlar debatten om hur verkligheten ska beskrivas. Olika aktörer i dessa debatter är intresserade av att förmedla sin egen bild av verkligheten (Ekström 2005; 2006).

Debatten efter de aktuella hedersmorden handlade om olika tolkningar av morderna utifrån olika antaganden om exempelvis kultur och kön (Ekström 2006). Det finns ett antal aktörer som var väldigt aktiva i dessa debatter. Ekström nämner politiker, journalister, akademiker och representanter för invandrarföreningar som några exempel.

Några av Ekströms (2006) viktigaste slutsatser är att massmediala debatter har en tendens att fastna i enskilda begreppsliga formuleringar för att sedan förkasta motpartens förklaringar. Vidare menar han att debatten om hedersmord inte sällan har utnyttjats för andra syften än att synliggöra hedersvåldet i sig (Ekström 2005).

En annan aspekt som har berörts och kritiserats av vissa forskare är att forskningen ibland blundar för de problem som hänger ihop med kollektiva värderingar som accepterar och ibland stödjer hedersvåld. Kulturanthropologen

Mikael Kurkiala behandlar dessa problem. I en bok från 2005 där behandlas frågor om att våga se skillnaderna mellan olika folkgrupper men också, utifrån ett moraliskt behov, erkänna likheterna. Kurkiala hävdar att uppmärksamheten har letts bort från de verkliga problemen som hedersvåldet alstrar. Detta har lett till att det faktiska hedersvåldet osynliggjorts. Slutligen menar Kurkiala (2005) att förklaringarna bakom hedersvåld kan ligga i föreställningar om kulturella förhållanden mellan kön och heder. Verkligheten är dock mer komplex att förstå och förklara fullständigt. Kurkiala (2005) anser därför att det är naivt och fegt att söka förklaringar till hedersvåld i triviala termer av kulturskillnader eller etnicitet.

Hedersvåld – en internationell översikt

Hedersrelaterade studier i våra närmaste grannländer Danmark och Norge verkar, i likhet med de svenska, lyfta fram hedersproblemet som ett komplext och mångdimensionerat fenomen. I dessa studier markeras att hedersvåld skiljer sig från mäns våld mot kvinnor och övrigt våld i samhället genom att vara organiserat i familjen, släkten eller klanen och riktat mot en enskild individ. Våldet beskrivs som strukturellt och syftar till att kontrollera en viss individs friheter och valmöjligheter. Studierna nämner att män och unga pojkar också kan falla offer för hedersvåld. Dock lyfts kvinnor, speciellt unga kvinnor, fram som det primära offret för hedersrelaterat våld.⁷

Under 2000-talets början skrevs en stor mängd artiklar om hedersvåld i Europa. Detta kan ha påverkat hur begreppet kom att användas i Sverige (Carbin 2010). De europeiska artiklarna handlade huvudsakligen om hur unga kvinnor utsattes för våld och i vissa fall mord i kulturellt patriarkala familjer. Dessa mediala framställningar framtvängde politiska reaktioner och insatser i såväl Europa som i Sverige. Insatserna var mestadels riktade mot enskilda etniska och religiösa grupper som i sin tur fick stå till svars för hedersvåld (Carbin 2010).

⁷ För vidare läsning titta gärna på rapporterna som anges under respektive land på [<http://www.institutetmothedersförtryck.se/internationellt-6091045>] (Hämtad 2018-07-06).

I Europa verkar hedersvåld betraktas som ett fenomen som återfinns bland vissa befolkningsgrupper – upp till tredje generationens invandrargrupper där barnbarn aldrig har varit i sina familjers ursprungsland. Dessa traditioner, i synnerhet våld som har heder som motiv, ses som skadligt och som något som måste upphöra eftersom de bryter mot de mänskliga rättigheterna för de individer – vanligtvis kvinnor och unga flickor – som utsätts för dem.⁸

Hedersvåld ses som en traditionell sed som kan tillskrivas en särskild betydelse inom vissa invandrargrupper. Detta eftersom den blir en viktig markör för kulturell, religiös och etnisk identitet, vilket i sin tur gör det mycket svårare att rubba. Dessutom måste de som vet att skadliga traditionella seder borde upphöra (exempelvis jurister, beslutsfattare och statliga myndigheter) akta sig för att ta ställning mot dem seder av rädsla för att stämplas som fientligt inställda till invandrargrupper. Till skillnad från andra skadliga traditionella seder väcker hedersvåld, särskilt hedersmord, stor uppmärksamhet och framkallar allmän intolerans.⁸

Europaparlamentet lyfts fram som handlingskraftigt och tydligt i sitt ställningstagande mot hedersvåld genom att betonat att ingenting som kränker flickors och kvinnors rättigheter kan tolereras av Europas folk. Dock betonas det samtidigt att detta inte innebär ett förkastande av den kulturella mångfald som de olika invandrargrupperna har fört med sig till Europa, utan ett erkännande av att alla de som vill leva och utvecklas i Europa – oavsett om de är födda i en av medlemsstaterna eller inte – har lika rätt till skydd mot sedvänjor som inte är förenliga med mänskliga rättigheter.⁸

Det beskrivs att många grupper runtom i Europa har deltagit i insatserna för att sätta stopp för skadliga traditionella sedvänjor under de senaste åren. Flera av dessa grupper leds av kvinnor som själva kommer från invandrargrupperna i fråga. Deras förståelse av problemen och de starka motkrafterna hos dessa

⁸ Daphne-programmet (2008). *Skadliga traditioner sedvänjor*.

[<http://www.institutetmothedersförtryck.se>] (Hämtad 2018-07-06).

befolkningsgrupper betraktas som centrala för att förändra de attityder och beteenden som sätter flickor och kvinnor på spel.⁸

Erfarenheterna från de delar av Afrika där hedersvåld förekommer visar även att unga män ofta är redo att arbeta för att sätta stopp för sedvänjor som inte kan rättfärdigas på andra grunder än en gammal tro att männen i familjen har rätt att kontrollera flickors och kvinnors kroppar och liv. Unga män – och andra män – i Europa lyfts dock fram som mindre villiga och aktiva i arbetet mot hedersvåld.⁸

Yurdakul och Korteweg (2013) menar att begreppet hedersvåld i internationella medier inte sällan används utan att först ges en tydlig innebörd i den aktuella kontexten. Författarna använder jämställdhet som ett exempel. De beskriver hur debatter i flera europeiska länder såsom i Nederländerna, Storbritannien samt i Tyskland ofta lyfter ojämställdhet som en betydande faktor när de vill skildra hedersrelaterad problematik utan att fastställa vad som menas med ojämställdhet. Yurdakul och Korteweg (2013) menar att användandet av en diskurs på detta sätt kan medföra stigmatiseringar, fördomar och rasism.

Kvinnor i fokus

I studier om hedersvåld som har kvinnor i fokus verkar norm, kultur och rykte vara några av de centrala begreppen. Studier som utgår från dessa begrepp för att förstå och förklara hedersvåld, har företrädesvis riktats mot kvinnor som härstammar från områden i Mellanöstern. Till exempel har artikeln *If she is alive, people want to see more and more*, skriven 2001 av Åsa Eldén, religionsvetare och doktorand i sociologi vid Uppsala universitet, behandlat denna typ av frågor. Artikelns empiri består av intervjuer med kvinnor härstammande från länder i Mellanöstern men bosatta i Sverige. Eldén (2001) kom genom denna studie fram till att kultur har en stor prägel på vilka rykten kring kvinnor som cirkulerar och hur de kan spridas. Kvinnorna, just för att de är kvinnor, blir tidigt lärda vad som uppfattas som en ”felaktig” handling och vad som uppfattas som en ”bra” handling. På så sätt skapar kulturen den kvinnliga och manliga könsidentiteten som internaliseras i varje individ.

Ett annat resultat som Eldén (2001) kom fram till är att vad som, kulturellt, av familjen, släkten och gruppen i övrigt betraktades som ett avvikande beteende

eller inte, medförde att kvinnor sorterades i två kategorier med inga gråa zoner emellan:

1. *Hora* – har att göra med rykten som kopplar samman kvinnan med exempelvis ett svenskt sätt att leva. Kvinnan uppfattas ha en svensk livsstil om hon besöker nattklubbar, har en sexuellt provokativ klädsel eller har manliga kompisar. Alla dessa beteenden uppfattas som kulturellt och normativt avvikande och medför att kollektivet sätter stämpeln hora på den kvinna som utför (eller tros utföra) dessa handlingar.
2. *Oskuld* – betyder att ”informanterna” cirkulerar ett rykte om att kvinnan är en ”fin flicka”. Det förutsätter att kvinnan ska vara och bete sig på ett exempelvis arabiskt eller kurdiskt sätt. Detta handlingsätt bekräftas av, och går i linje med kollektivets kulturella tolkningsram.

Kvinnors roller, ansvar, relationer, rädslor och bestraffningar, sett ur ett kulturellt perspektiv, verkar vara andra begrepp som forskningen inom hedersvåld har intresserat sig för. I sin avhandling *Rädsla för förlust av liv och heder* från år 2012, resonerar Mina Sedem kring dessa frågor. Sedem sätter kvinnornas upplevda rädsla för att bli bestraffade av familjen eller släkten i en social kontext där hedervåld är vanligt förekommande. I sin studie lyfter Sedem fram att relationen mellan föräldrar och döttrar är ansträngd. Relationen verkar präglas av döttrarnas rädslor för att begå någon handling som gör att de blir föremål för sanktioner och bestraffningar (Sedem 2012).

I kulturer som domineras av hedervåld verkar mammorna traditionellt sett att spela en nyckelroll i barnuppfostran. Mammorna blir därmed ansvariga i de fall när döttrarna begår en ”felaktig” handling. De verkar i sin tur vara rädda för att döttrarna ska bryta mot kollektivens normer eller uppfattas göra så (Sedem 2012). Familjen är i sin tur rädd att uppfattas som olämplig eller otillräcklig av släkten, kollektivet och hela det sociala nätverket. Den rädslan verkar resultera i restriktioner, hotelser och våld mot den enskilde individen/dottern.

Strukturella faktorer

Ett exempel på en studie som tar upp strukturella faktorer i samband med hedersvåld är *Rätten att själv få välja*, gjord av rättssociologen Astrid Schlytter

(2004). Schlytter undersöker utsattheten som flickor med hederskulturell bakgrund i Sverige drabbas av. Hon riktar ett speciellt fokus på statens förhållningssätt mot grupper vars kulturella traditioner förespråkar kränkning eller begränsning av kvinnors liv. Studiens huvudresultat visar på ett misslyckande från statens sida i uppgiften att stödja kvinnor som drabbas av det som kan tolkas som negativa kulturella traditioner. Studien visar också att det verkar finnas en dubbelhet i den svenska lagstiftningen. Lagstiftningens grundläggande principer är att det svenska samhällets grundpelare är jämställdhet. Samtidigt ska lagen, på en och samma gång, ta hänsyn till avsaknaden av jämställdhet bland många grupper som immigrerat till Sverige, speciellt från utomeuropeiska länder. Lagens påtvingade hänsynstagande motiveras med att *de andra* har andra normer och kulturer än vad *vi svenskar* har (Schlytter 2004).

En annan studie som lägger fokus på strukturella faktorer som en förklarande modell för hedervåld är *Patriarkala enklaver eller ingenmansland?* skriven av Paulina De los Reyes, forskare i ekonomihistoria. I studien, utgiven av Integrationsverket år 2003, beskrivs att regeringen gav bland annat Skolverket, Integrationsverket, Socialstyrelsen och Statens folkhälsoinstitut i uppdrag att undersöka goda exempel och metoder i det förebyggande arbetet mot konflikter mellan enskilda individer och hela grupper. Uppdraget riktades mot arbeten som fokuserar på sådana konflikter som kan ha sin grund i patriarkala värderingar.

Syftet med De los Reyes (2003) rapport var att klarlägga unga kvinnors och flickors situation gällande utsatthet för, eller hot om, våld. Målgruppen för denna studie var kvinnor som har invandrarbakgrund. Hotbilden mot dessa kvinnor har sitt ursprung i den egna familjen eller släkten. Kvinnornas erfarenheter är i centrum för rapporten och utgör källan för att formulera en problembild av hur hotbilderna kan te sig. Kvinnornas berättelser och erfarenheter sätts sedan i ett större sammanhang där massmediala, politiska och akademiska debatter inkluderas.

Rapporten visar på att mötet mellan myndigheter och de utsatta kvinnorna inte är framgångsrikt. Misslyckanden i möten mellan socialtjänsten och utsatta kvinnor beror på att socialtjänsten inte kan anpassa sig till, hantera och tillgodose den enskilda individens behov utifrån den enskildes unika fall. Istället präglades mötet

med socialtjänsten av etniska stereotyper och socialarbetarens egna fördomar. Socialtjänsten behandlade heller inte utsatta kvinnor som våldsoffer. Istället blev de behandlade som om de hade varit med om en familjekonflikt orsakad av föräldrarnas generationstänkande. Utifrån detta utgångsläge försöker socialtjänsten att förhandla fram premisser med föräldrar och barn, och bortser från allvaret i våldssituationen (De los Reyes 2003).

Ytterligare en aspekt som har väckt forskarnas intresse, med hänsyn till strukturella faktorer för att förstå hedersvåld, är den mediala och kulturella aspekten som åsidosätter de faktiska strukturella faktorer som en orsaksförklaring för hedersvåld. *Den statliga utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering*, skriven av Pia Strand Runsten år 2006, är ett exempel på en sådan studie. Utredningen visar att media inte sällan lyfter fram svensk kultur som den ”hederliga”, ”jämsättlda” och ”rättvisa” kulturen. Andra kulturer, i synnerhet utomeuropeiska, lyfts däremot fram som motsatsen till den svenska. Det har även visat sig att förklaringar för förtryck som människor med invandrabakgrund drabbas av i svenska medier oftast förklaras med hänvisningar till ”de andras” normer, kulturer och traditioner som de har med sig från sina respektive hemland. Rapporten fann att det finns generaliserande och fördömande värderingar om människor med invandrabakgrund i allmänhet. Detta tolkar Strand Runsten (2006) som ett strukturellt förtryck av människor med invandrabakgrund. Detta i sin tur försvårar hjälpen för kvinnor och flickor som blir utsatta för hedersvåld. Rapporten lyfter slutligen fram att strukturella förklaringar för hedersvåld, som exempelvis sociala, ekonomiska och socioekonomiska, har fått en biroll i debatten om hedersvåld. Anledningen till detta är att andra förklaringar som kultur och tradition har fått en orimligt framträdande roll.

Män med dubbla roller

Astrid Schlytter och Devin Rexvid gjorde år 2016 en studie med namnet *Mäns heder, att vara både offer och förövare* som syftar till att undersöka den kollision som sker mellan å ena sidan klansamhället, där män är bärare av klanens heder med rätt att utöva våld för att försvara och bevara hedern och å andra sidan det svenska samhället där denna syn inte är acceptabel.

I boken nämns det att kvinnornas utsatthet har uppmärksammats sedan 1990-talet, medan pojkarnas utsatthet inte blivit uppmärksammas förrän från i början av 2000-talet. Detta verkar ha lett till en stor kunskapslucka om pojkarnas situation (Schlytter & Rexvid 2016).

Författarna beskriver pojkarna som objekt som befinner sig i en miljö där allt redan har bestämts av fadern och de andra äldre männen i släkten eller klanen. Pojkarnas omgivning har redan bestämt att de bland annat ska vara ”goda söner”. Att vara en ”god son” innebär att sonen ska underkasta sig det som har bestämts i förväg; exempelvis vilken professionell karriär han skall ha och vem han ska gifta sig med. Sonen ska försörja och bevaka sin familj. Inte bara föräldrarnas förväntningar och krav ska uppfyllas. Även släktens eller hela klanens förväntningar måste sonen ha med i beräkningen (Schlytter & Rexvid 2016; Ogenstad & Sevinc 2013).⁹

Det verkar finnas många dubbelheter i pojkarnas liv. Pojkarna eftersträvar frihet men är bundna till familjens normer och kultur. De är överordnade sina systrar och ibland mödrar, men är underordnade sina fäder och andra äldre män i släkten. De finner en berusning i makten att ha andra att bestämma över, men den makten verkar på samma gång vara belastande. De anses vara viktiga för bevarande av familjens, släkten och klanens heder, men det är flickornas huvudsakligen sexuella beteende som avgör om de har eller inte har den hedern. De verkar få ha intima relationer och bli kära men de måste gifta sig med den flicka som familjen väljer åt dem. De förbjuder och bestraffar beteenden som inte är tillåtna för sina kvinnliga motparter, men som är tillåtna för sig själva. De tvingas leva mellan att ”frivilligt” underkasta sig hederskulturen, och samtidigt vara medvetna om sin egen utsatthet. Pojkarna ska respektera och lyda, men samtidigt handskas med hat och rädsla för huvudsakligen sina fäder. För att rädda pojkarna måste de ibland bli tvångsomhändertagna med stöd av LVU (lagen om vård av unga). Detta frihetsberövande ingripande verkar skapa förutsättningar för att pojkarna i

⁹ Se även Bredal, Anja, (2011). *Mellom makt og avmakt. Om unge menn, tvangektenskap, vold og kontroll*. ISF rapport (2011:004). Oslo: Institut for samfunnsforskning.

framtiden ska ha möjlighet att befria sig från hedersvåldet (Schlytter & Rexvid 2016).

Det kan vara på sin plats att beskriva våldkaraktären i sig, eftersom våld beskrivs i studien Schlytter och Rexvid studie från år 2016 som alltid närvarande och som något som har en stor påverkan på pojkarna tankar, känslor och agerande. Våldet riktas mot pojkarna av dels fadern, dels av andra äldre syskon och andra manliga anhöriga i släkten. Pojkarna själva verkar ges befogenhet att rikta våld mot sina yngre bröder, sina systrar, sina mödrar och andra kvinnliga släktingar (Cohen et al. 1996). Våld kan i detta fall uppfattas som ett ”tillstånd” som går i arv och används av pojkarna, utan att de reflekterar över det, för att bevara sin status i familjen och släkten. Våldet verkar dessutom ges legitimitet av lokala auktoriteter och religiösa företrädare (Schlytter & Rexvid 2016).

Kommentarer kring tidigare studier

Det verkar finnas olika sätt att se på hedersproblematiken och att olika aspekter kan betonas. Å ena sidan betonas rättighetsaspekten där fokus har riktats på meningsskiljaktigheter kring exempelvis vilken roll *kultur* har. Denna aspekt anses ha lett till att debatten om hedersrelaterad problematik försvårats (Lorentzen 2008). Å andra sidan betonas den strukturella aspekten som intar en kritisk inställning till den del av det offentliga samtalet där kulturella eller etniskt selektiva förklaringar ges till hedersrelaterat våld (Lorentzen 2008).

Även personliga och medfödda förklaringar kan hittas bland de olika förklaringar som försöker förstå hedervåld. Människan verkar kunna betraktas inneha medfödda egenskaper. På detta sätt blir våldsutövaren ett offer för medfödda kulturella betingelser. Här betraktas individen på ett *deterministiskt* sätt (Ålund 2002). Människor kan betraktas antingen som aktörer som har ett handlingsutrymme och styr sina egna val och livsriktning, enligt *voluntarismen*. Eller också som väldigt begränsade med förutbestämda handlingar, och som offer för yttre sociala krafter och inre nedärvda psykiska och genetiska strukturer, enligt *determinismen* (Ålund 2002).

Teori

Den teoretiska ramen i detta arbete har utkristalliserats ur tre perspektiv från den vetenskapliga empirin; *internaliserad hedersnorm*, *strukturellt hedersvåld* och *determinerad förtryckande kultur*. Förutom dessa tre perspektiv kommer teoriavsnittet att kompletteras med det socialkonstruktivistiska perspektivet. Anledningen till denna kombination är att jag gör bedömningen att både de tre perspektiven tillsammans med socialkonstruktivism är nödvändiga för att berika analysen av tidningsartiklarna.

Internaliserad hedersnorm

Det första perspektivet, *internaliserad hedersnorm*, som återfinns i en mängd texter inom den vetenskapliga diskursen är att se på hedersvåld som ett sätt att skapa förtryckande könsroller. Mannen *intar* rollen att dominera och kontrollera kvinnan (Ouis 2013). Dessa könsroller förklaras i detta fall som medfödda och personliga egenskaper (Meeuwisse & Swärd 2002). Enligt detta perspektiv ses kvinnor som det primära offret för hedersvåld. Kvinnor och unga flickor *ges* rollen att vara underordnade, beroende och maktlösa. Detta sätt att betrakta hedersrelaterad problematik förknippar religion, etnicitet och kultur med våldsutövandet (Ouis 2013). Det kan tyckas att kvinnor i dessa kulturer borde göra motstånd mot detta våld. Men hedersrelaterat tänkande har också många kvinnors stöd. En förklaring till detta kan vara att hedersrelaterat tänkande internaliseras och normaliseras i kvinnornas vardag (Ouis 2013). Kvinnorna blir således en produkt av den omgivning de befinner sig i (Meeuwisse & Swärd 2002).

I samhällen med dominerande hederstänkande betraktas familjen som den minsta enheten. Individerna i dessa samhällen värderas utifrån hans eller hennes familjetillhörighet. Det råder omfattande kollektivistiska krav som den enskilde individen måste underordna sig (Schlytter et al. 2009). Genom denna familjeform kan den enskildes handlande dra skam eller vanheder över hela släkten.

Hedersnormen upprätthålls genom intolerans mot normavvikande beteenden på individnivå och kollektiv kontroll på gruppnivå.⁵

Strukturellt hedersvåld

Kvinnor intar en central position inom perspektivet *strukturellt hedersvåld*.

Valmöjligheterna för den enskilda kvinnan ligger i fokus. Deras valmöjligheter begränsas oftast av de ramar som omgivningen eller strukturen anger. På så sätt förklaras varför valen inte alltid är fria. Våldsutövandet relateras på liknande sätt till en rad strukturella faktorer såsom klass, kön och status. Även om den enskilde individen kan förstå och förklara sitt handlande, verkar denna handlingsförmåga begränsad av yttre strukturer (Meeuwisse & Swärd 2002).

När kvinnor bryter mot den egna gruppens kultur, normer och traditioner, har den svenska statens agerande tolkats av Schlytter (2004) på tre sätt:

1. Staten reagerar med tolerans för gruppens kultur och normer. Gruppens värderingar går före individens intressen i detta fall.
2. Staten står maktlös och saknar handlingsförmåga gentemot konflikter som uppkommer mellan den enskilde individen och kollektivet när problemens uppkomst kan hänföras till kollektivets kultur och normer.
3. Staten reagerar handlingskraftigt och fördömer starkt gruppens kulturer och normer. Dessa starka reaktioner uppenbarar sig först när kvinnor blir tydligt och öppet bestraffade av den egna gruppen.

Schlytter (2004) hävdar att den svenska socialtjänsten ofta står handfallen inför kvinnor som söker hjälp i hedersrelaterade kontexter. Socialtjänstens passivitet och avsaknad av adekvata insatser beror på frånvaro av det som Schlytter kallar för "kulturkompetens". Ansvar för att agera rätt i sådana fall vilar oftast på den enskilda socialarbetarens axlar. Han eller hon måste således förhålla sig till en motsägelsefull lagtext och en inte sällan väldigt konfliktfylld situation (Schlytter 2004).

Strukturella faktorer såsom arbetslöshet, integration, kriminalitet och fattigdom har använts för att indirekt ge indikationer på sätt att förstå hedersvåld. Detta är

något som den något kontroversiella boken *Massutmaning* av nationalekonomen Tino Sanandaji (2017) tar upp.

Determinerad förtryckande kultur

Inom perspektivet *determinerad förtryckande kultur* skiftar fokus från att betrakta kvinnor som offer till att titta närmare på hur män och unga pojkar drabbas av hedersvåld. Äldre män uppfattas ha mer frihet, rättigheter och befogenheter än de yngre männen. Heder anses vara en manlig rättighet som exkluderar och utestänger kvinnor.¹ Dock verkar unga män och pojkar också vara offer för hederskulturen. Begränsningar av männens rättigheter sker inte på samma sätt som kvinnornas och kretsar oftast kring deras val av framtida hustru. Pojkar tränas i tidig ålder till att fatta beslut och bestämma över flickor och kvinnor, för att sedan bemästra den dominerande rollen i vuxen ålder (Schlytter & Rexvid 2016).

Det finns självklara beteenden, förväntningar, önsknings och situationer som pojkarna befinner sig i och som de inte förväntas reflektera över kan vara felaktiga. Eller som det finns alternativ till. Pojken ska också vara en ”god broder” som ska kontrollera sina systrar och se till att de behåller sin oskuld tills de gifter sig. De ska se till att systrarna inte har några pojkvänner samt bestraffa eller till och med mörda dem om de inte lever i enlighet med familjens regler (Ogenstad & Sevinc 2013).

Enligt Bredal⁹ och Schlytter och Rexvid (2016) har pojkarna uppfattningen att flickorna inte har mindre frihet än de själva. Pojkarna anser att de själva frivilligt inordnar sig i reglerna.

Männen är inte bara offer utan de är också, utifrån detta perspektiv, förövare. Det har visat sig att det finns ett antal skäl för val av pojkar som skuldbärare (Khan 2006; Schlytter & Rexvid 2016):

1. Pojkarna är ofta minderåriga och får lindrigare straff än de vuxna männen i släkten.
2. De vuxna männen behöver gå fria för att fortsätta hålla ordning inom familjen och släkten.

3. Vuxna män utgör oftast den enda försörjningskällan för familjen och kan därför inte hamna i fängelse.
4. Genom att unga pojkar utför, eller pekats ut som påstådda gärningsmän, görs de till familjens hjältar och inövas i sin framtida roll att leda och härska.

De krafter som håller kvar dessa pojkar inom en hederskultur verkar vara många. Det är dels rädsla för våld och isolering och dels rädsla för följderna av våldet som exempelvis skam och trauma. Också lockelsen i att ha makt över sina kvinnliga släktingar (med eller utan att själv vilja ha den makten) bidrar. Dessa pojkar behöver därför mycket stöd för att bryta med hedersnormerna. Ett uppbrott som samtidigt innebär att bryta med sin egen familj (Schlytter & Rexvid 2016).

Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism utgör den vetenskapsteoretiska ansatsen för detta arbete. Ett arbete som studerar hedersvåld som ett samhällsproblem. Socialkonstruktivism har fått ett ökat inflytande i samhällsvetenskapliga studier, speciellt sådana som fokuserar på att studera samhällsproblem (Blomberg et al. 2004).

Inom socialkonstruktivism undersöks fenomen utifrån hur människor förhåller sig till, och hur de skapar sin omvärld utifrån sina tolkningar av, dem (Wenneberg Barlebo 2001). Utgångspunkten i socialkonstruktivism är att ”sanning” och ”verklighet” är skapade av människor i en social kontext. Med andra ord kan sägas att ”problemet” hedersvåld är skapat av människor i ett socialt sammanhang. Det är i den sociala interaktionen mellan människor som individer utövar och faller offer för hedersvåld. Fenomenet hedersvåld uppfattas och konstrueras genom könsroller, femininet och maskulinet (Lindgren 2015).

Socialkonstruktivism kan uppfattas som kritisk till sin form, då den utmanar andra teorier genom uppfattningen om att allt är socialt konstruerat. Detta är emellertid även en anledning till dess framgång inom bland annat samhällsvetenskapen. Tron på att det finns objektiv kunskap är ett exempel på en traditionell föreställning som har varit, och fortfarande är, starkt ifrågasatt av socialkonstruktivism. Teorins förespråkare accepterar inte direkta och omedelbara fenomen utan att först försöka avslöja fenomenen som skapade för ett visst syfte. Socialkonstruktivister söker

därför aldrig efter ”sanningen” då uppfattningen är att denna aldrig är fast och bestående utan istället i ständig utveckling och förändring. Intresset ligger därför snarare i hur kunskap uppstår och hur den reproduceras (Wenneberg Barlebo 2001). Det innebär att olika berättelser och beskrivningar om hedersvåld kan förekomma utan att det nödvändigtvis innebär att en beskrivning är ”sann” medan en annan är ”falsk”. I dagens moderna samhälle utgör universiteten en viktig faktaproducerande institution. Men även massmedia har en stor roll i konstruktionen av bilder av verkligheten (Lindgren 2015).

Socialkonstruktivism intresserar sig för hur människor gemensamt skapar och upprätthåller det som framstår som självklart och sant (Jacobsson et al. 2010). Frågan är varför dessa ”sanningar” har blivit sanningar? Socialkonstruktivister menar att händelser, företeelser, fenomen och allt som vi uppfattar som fakta, i detta fall hedersvåld, är skapat i en historisk och kulturell kontext. Det innebär att uppfattningar och konstruktioner av hedersvåld är bundna till tid och plats (Lindgren 2015). Tonvikten i analysen av tidningsartiklarna läggs, med hjälp av det socialkonstruktivistiska perspektivet, bland annat på hur det sociala samspelet mellan män och kvinnor, mellan pojkar och flickor samt mellan andra individer beskrivs. Men kommunikation, förhandlingar, retorik och konflikter skildras också (Lindgren 2015).

Wenneberg Barlebo (2001) menar att en socialkonstruktivist inte godtar förklaringen att våra upplevelser och vår kunskap om omvärlden enbart handlar om vad vi med våra sinnen kan uppfatta i vår omgivning, i den ”fysiska verkligheten”. Ett klassiskt exempel är liknelsen vid en ”stol”; om vi inte vet vad en stol är sedan tidigare och får syn på en stol skulle vi inte se någon stol utan försöka förstå och klassificera föremålet utifrån de kunskaper vi har med oss sedan tidigare. Inom socialkonstruktivism anses således upplevelsen av omvärlden vara socialt konstruerad. Språket får i detta avseende en central betydelse. Genom att vi lär oss ett språk under uppväxten; till exempel har vi lärt oss vad ordet ”stol” innebär och vår verklighet har genom detta redan utformats. På så sätt behöver inte varje individ ”strukturera” verkligheten på nytt varje gång han eller hon ser en stol (Wenneberg Barlebo 2001).

Jönson (2010) diskuterar också vikten av språket och menar att verkligheten antar form genom det språk som tas i bruk. Vidare menar han att det är hur människor skapar sociala problem som är intressant att undersöka vid socialkonstruktivistisk forskning. Hur individer kategoriserar och tillskriver betydelse till olika fenomen och händelser medför även att sociala problem skapas.

Burr (1995) beskriver fyra premisser som socialkonstruktivism bygger på och som de skilda angreppssätten inom det socialkonstruktivistiska fältet har gemensamt:

1. Den första premissen handlar om att det inte finnas en självklar kunskap. Kunskap kan inte ses som en objektiv sanning. Den är ett resultat av betraktarens sätt att kategorisera och konstruera världen. Det är genom denna kategorisering som verkligheten görs tillgänglig för individen.
2. Den andra premissen innebär att människors synsätt och kunskap präglas av deras historiska och kulturella bakgrund. Detta i sin tur bidrar till hur individer konstruerar den sociala världen i samspel med andra. Den sociala världen, som bland annat inkluderar identiteter och kunskap, är inte förutbestämd av yttre faktorer. Istället är det människans identitet och syn på världen som är föränderlig till följd av att hennes uppfattning om den som historiskt och kulturellt specifik.
3. Den tredje premissen handlar om att det finns ett samband mellan kunskap och sociala processer. I den sociala interaktionen mellan individer skapas gemensamma sanningar. Det bedrivs ständigt en kamp om vad som är sant och falskt och vad som uppfattas vara kunskap.
4. Den fjärde och sista premissen är att det även finns ett samband mellan kunskap och handling. Eftersom människors synsätt och kunskap om världen skiljer sig åt, skapas olika bilder av vad som är naturliga respektive onaturliga handlingar. De skilda synsätten resulterar i olika handlingar och den kunskap som konstrueras som sann och som skiljer sig åt beroende på människors världsbild, medför således konkreta sociala konsekvenser.

Metod

I detta kapitel presenteras den vetenskapsteoretiska utgångspunkten och de forskningsmetodologiska val, överväganden och reflektioner som har gjorts i denna studie.

Val av metod

Syfte med denna studie är att undersöka hur hedersvåld framställs i svenska dagstidningar och hur dessa framställningar relaterar till den vetenskapliga diskursen. Utifrån detta syfte görs valen av lämplig vetenskaplig metod (Silverman 2011; Bryman 2011). Därför har en kvalitativ forskningsstrategi valts. Kvalitativa undersökningar lämpar sig för studier som söker svar på frågan *hur* (Thyer 2011) vilket detta arbete syftar till att göra. Kvalitativa undersökningsmetoder används för att beskriva fenomen i deras kontext. Dessa kvalitativa beskrivningar används för att skapa en ökad förståelse av fenomenet (Justesen & Meyer 2011).

Kvalitativ textanalys

Detta arbete är baserat på ett kvalitativt tillvägagångssätt med användning av textanalys och innehållsanalys som redskap. Detta innebär att *hermeneutik*, läran om läsning och tolkning, kommer att tillämpas (Esaiasson, Gilljam & Wägnerud 2012).

En grundlig genomläsning av empirins texter för att förstå helheten har genomförts. Med andra ord har jag, efter att ha samlat in och avgränsat en uppsättning tidningsartiklar, läst igenom dessa utan att ha några förutfattade meningar om vad som ”bör” återfinnas. Detta har jag gjort innan jag börjat läsa igenom den vetenskapliga empirin. Det finns två motiv för att göra på detta sätt (Esaiasson et al. 2012):

1. Textens innehåll som helhet säger mycket mer än dess delar var för sig.

2. En sådan kvalitativ textanalys hjälper till att komma åt och förstå det ibland svåråtkomliga innehåll som kan vara osynligt vid ytlig läsning.

Jag behandlar texterna med en viss öppenhet eftersom det inledningsvis inte är känt för mig vad dessa texter handlar om. Ett sätt att hantera problemen med det andra analysredskapets generaliserbarhetsproblematik är att vara medveten om att information som hittas i de undersökta texterna kan tolkas på andra möjliga sätt, och även att annan information kan alstras (Esaiasson et al. 2012). För att göra mig medveten om detta problem och minska dess konsekvenser har jag läst tidningsartiklarna med ett visst tidsintervall emellan (cirka en till två dagar).

Först valde jag att öppet läsa igenom tidningar som någon gång har skrivit om hedersproblematik, oavsett tidsintervall, typ av artikel, eller typ av tidning. Med hjälp av den generella läsningen kunde jag få en översikt. Denna översikt har gjort att jag kunnat se gemensamma formuleringar och beskrivningar som jag senare kunde utgå ifrån i min problemformulering. Detta första stadie kan motsvara steg ett i Widéns (2015) fyra steg för att utföra kvalitativ textanalys. Steg ett handlar om att identifiera analysens problem. Under detta steg ska problemformuleringen ta form. Detta har kunnat äga rum vid en första informations- och litteratursökning inom området hedersvåld. Denna problemformulering har kunnat härleda till detta arbetets syfte, vilket har varit en genomgående utgångspunkt för hela arbetet (Widén 2015).

Efter en första generell läsning av tidningar kunde jag nu se vilka tidningar, typ av artiklar och tidsintervall som har mest innehållsvärde. Detta kan jämföras med steg två i Widén (2015) där texter som ska analyseras väljs ut.

Nu när jag har gjort en första generell läsning av artiklar och sedan begränsat och valt ut vilka tidningar och artiklar som skulle undersökas vidare, valde jag att göra en mer noggrann genomläsning av de valda artiklarna för att bland annat markera likheter och olikheter i resonemang, problembeskrivningar, framställningar och ”rytmen i texten”. Detta kan motsvara steg tre i Widén (2015) som handlar om att skapa analytiska scheman. Jag har identifierat typiska resonemang i tidningsartiklarna och sedan använt dessa för att skapa olika analytiska kategorier. Detta steg har även lett till att studiens huvudresultat kunnat formas (Widén 2015).

Nu har jag börjat samla in, läsa igenom och avgränsa min vetenskapliga empiri i form av tidigare studier. Under tiden har jag lagt tidningsartiklarna åt sidan, men jag har återkommit till dessa när jag var klar med min vetenskapliga empiri. Nu kunde jag läsa igenom tidningsartiklarna och dra paralleller till den vetenskapliga empirin, motsvarande steg fyra i Widén (2015).

Kvalitativ innehållsanalys

I mina valda tidningsartiklar tittar jag efter kvalitativa egenskaper i textens innehåll som exempelvis textens helhet, sätt att beskriva hur personer, fenomen och attityder framstår och hur dessa kan tolkas i textens innehåll. Detta kallas för *kvalitativ innehållsanalys*. Det har varit viktigt för mig att kunna identifiera teman i mina artiklar för att sedan bryta ner dessa till mindre underteman. Detta är en elementär byggsten i kvalitativ innehållsanalys (Bryman 2011).

Förutom att tematisera och kategorisera mina tidningsartiklars innehåll har jag oundvikligen kunnat se strukturer och mönster i innehållet som synliggörs för mig genom att titta på innehållet som en helhet. Därefter har jag självklart jämfört tidningsartiklarna med varandra för att sedan jämföra dem med vetenskapliga studier. Alla dessa texter, oavsett om det är tidningsartiklar eller vetenskapliga studier, är skrivna i olika tidsperioder. Jag gör, med andra ord, en jämförelse mellan olika typer av texter som är skrivna under olika tidsperioder.

Innehållsanalysen ger mig därför en möjlighet att skapa en överblick över detta stora textmaterial (Boréus & Bergström 2005).

Min bearbetning av de utvalda texterna handlar huvudsakligen om att tolka budskap, intentioner och/eller meningsstrukturer i olika textuella källor. Mina tolkningar av texternas innehåll har jag gjort genom att systematiskt kategorisera dess tema och mönster (Bergström & Boréus 2000; Krippendorff 2004; Nygård 2000).

Urval och avgränsning

I detta steg görs valet av de texter som ska analyseras. Detta motsvarar steg två i Widéns (2015) arbetssätt. Valet av dessa texter har formats utifrån dagstidningar, tidsintervall och sökord som har valts för informations- och empirisökning.

Ett optimalt sätt att välja ut texter för analys är att utgå från all text som finns om det aktuella ämnet. Men detta är väldigt svårt att genomföra på grund av både praktiska och tidsmässiga skäl. Dock är risken med att välja ett begränsat material att viktiga svar kan förbli oupptäckta. Detta kan i sin tur medföra att forskarens resultat lättare kan ifrågasättas. Men denna problematik är inte ny. Forskaren ställs normalt alltid inför dessa val oavsett vilka metoder han eller hon använder (Esaiasson et al. 2012). Detta arbete har begränsats till att endast omfatta svenska dags- och kvällstidningar och svenska tidigare studier. I kapitlet *Tidigare forskning* har dock en kort översikt av internationella studier gjorts.

Valet av vilka texter från tidningar som har inkluderats i denna studie beror på studiens syfte och frågeställningar. Med tanke på att denna studie syftar till att undersöka om massmedias rapportering om hedersvåld tar hänsyn till vetenskapliga rön, har tidningar med en viss politisk positionering valts. Dessutom har tidningstexter av samma art valts ut för analys, med syftet att skapa en viss likformighet för att underlätta eventuella jämförelser mellan texterna.

De tidningar som har valts ut för att studeras är dagstidningen Svenska Dagbladet och kvällstidningen Aftonbladet. Anledningen till denna avgränsning beror på att dessa två tidningar ligger bland de tidningar som har flest artiklar om hedersvåld under hela 2000-talet, nämligen på tredje och fjärde plats med 126 respektive 115 träffar totalt.

Den dagstidning som hade flest artiklar var Sydsvenskan med hela 242 träffar på sökordet "hedersvåld". Göteborgsposten kom på andra plats med 156 träffar totalt. Sydsvenskan och Göteborgsposten valdes bort eftersom det stora antalet artiklar hade blivit för oöverskådligt och tidskrävande att analysera inom ramen för ett arbete på aktuell nivå. På femte och sjätte plats kom Metro Skåne och Metro Stockholm med endast 42 respektive 40 artiklar totalt. Det låga antalet artiklar bedömdes vara för magert för att utgöra ett tillräckligt analytiskt underlag och dessa tidningar valdes därför bort.¹⁰

¹⁰ Mediarkivet, 14 mars, 2017.

För att hitta lämpligt material för denna studies syfte och frågeställningar har databasen *Retriever Medieverket* använts. Sökordet som har använts är *hedersvåld*. Den inledande sökningen som gjordes begränsades även till endast svensk storstadspress.

För att få en överskådlig mängd artiklar begränsades sökningen till perioden 2000-01-01 och 2017-03-01. Sökordet *hedersvåld* resulterade i totalt 810 träffar. I Svenska Dagbladet fanns 126 artiklar och i Aftonbladet fanns 115 artiklar. Dessa artiklar kategoriserades under olika sektioner såsom *Världen*, *Debatt*, *Brännpunkt*, *Ledare*, *Kultur*, *Profilen* och *Kritikerna granskar*. Dock har sektionen *Nyheter* och *Ledare* valts ut som en ytterligare avgränsning av artikeltyp. Anledningen för denna avgränsning är att de andra sektionerna genererade ett otillräckligt antal artiklar för att kunna genomföra denna studie. Av 126 artiklar på Svenska Dagbladet fanns 25 artiklar under sektionen *Nyheter* och 24 artiklar under sektionen *ledare*. Aftonbladet hade 26 artiklar under sektionen *nyheter* och 5 artiklar under sektionen *ledare* av totalt 115 artiklar. Detta innebär att texterna som kommer att studeras närmare består av totalt 80 artiklar under sektionerna *Nyheter* och *Ledare*. I *Bilaga 1* redovisas vilka.

Svenska Dagbladet är Sveriges tredje största morgontidning. Tidningen grundades år 1884 och ägs av det norska förlagskoncern Schibsted. Tidningen beskriver sig som *obunden moderat* vilket betyder att tidningen uttrycker subjektivt moderata åsikter på ledarsidan.¹¹ Aftonbladet är en kvällstidning som grundades i slutet av 1830-talet och som också ägs av Schibsted. Tidningen går under beteckningen *obunden socialdemokratisk* vilket betyder att tidningen uttrycker subjektivt socialdemokratiska åsikter på ledarsidorna.¹²

Valet av morgon- och kvällstidningar samt nyhets- och ledarsektion motiveras med ambitionen att täcka så många typer av rapporteringar och så många typer av tidningstexter som möjligt.

¹¹ Svenska Dagbladet, 18 februari, 2017.

¹² Aftonbladet, 21 mars, 2017.

Tillvägagångsätt

Efter att artiklarna som ska studeras hade definierats närmare ordnades de efter dag, månad och år, från äldst till nyast. Redan vid detta skede kunde jag märka att vissa år hade förhållandevis intensivare rapportering om hedersvåld än andra. Detta mönster kunde ses i både Svenska Dagbladet och Aftonbladet och under båda sektionerna nyheter och ledare.

Svenska Dagbladet hade totalt 49 artiklar som studerades mer ingående. Åren 2000 till och med 2004, år 2010 och år 2013 saknade artiklar under sektionen *Nyheter*. Åren 2000 till och med 2006, år 2008 samt år 2011 saknar publiceringar under sektionen *Ledare*.

Aftonbladet hade totalt 31 artiklar som studerades mer ingående. Åren 2000 till och med 2004 samt år 2011 till och med 2017 saknade artiklar under sektionen *Nyheter*. Åren 2000 till och med 2011, år 2014, år 2015 och år 2017 saknar publiceringar under sektionen *Ledare*.

Vid en första genomläsning för urval och avgränsning framkom det tydligt att alla de tre vetenskapliga perspektiven fanns representerade i de olika tidningsartiklarna (*internaliserad hedersnorm, strukturellt hedersvåld och determinerad förtryckande kultur*). Nästa steg var att gå igenom alla 80 texter mer systematiskt och sortera dessa utifrån de tre vetenskapliga perspektiven (ett antal artiklar hamnade i fler än en kategori). I ett tredje steg identifierades underteman till de tre vetenskapliga kategorierna om hedersvåld. Dessa underteman togs fram genom att identifiera återkommande mönster i tidningsartiklarna. Widén (2015) kallar detta steg för ”att skapa analytiska teman” vid en kvalitativ textanalys. De underteman som kunde urskiljas vid genomgången var följande:

1. *Internaliserad hedersnorm*

- Kvinnans roll i internaliseringen
- Mannens roll i internaliseringen
- Generell internalisering
- Kvinnan som offer

2. *Strukturellt hedersvåld*

- Misslyckande från statens sida

- Strukturella problem och hedersvåld i media
3. *Determinerad förtryckande kultur*
- Män och pojkar också hedersvåldsoffer
 - Män och pojkar offer för hederskulturen

Observera att dessa perspektiv och deras understående teman inte kan skiljas åt av en skarp gräns i tidningsartiklarna. Särskilt inte skillnaden mellan *internaliserad hedersnorm* och *determinerad förtryckande kultur*. Dessutom kan flera perspektiv och teman förekomma i en och samma artikel.

Efter att problemperspektiven tagits fram gjordes ytterligare en genomläsning av tidningsartiklarna för att koda dessa. Varje problemperspektiv fick en egen färg. Under läsning av tidningsartiklarna kunde problemperspektiven markeras med dessa färger. Det framgick då att flera problemperspektiv kunde rymmas i samma artikel. Efter att denna fas var klar togs ett resultat utifrån problemperspektiven fram. Under arbetets gång preciserades problemperspektiven ytterligare genom att markera citat i tidningstexterna och ett antal huvudresultat utkristalliserade sig då.

Resultat och analys

Detta kapitel är ett kombinerat resultat- och analyskapitel där resultatet av undersökningen presenteras och diskuteras i relation till tidigare forskning och teoretiska ramar. Presentationen är disponerad enligt de framträdande perspektiven i den vetenskapliga empirin, nämligen *internaliserad hedersnorm*, *strukturellt hedersvåld* samt *determinerad förtryckande kultur*.

Internaliserad hedersnorm

Begreppet internaliserad hedersnorm beskrivs av bland annat Ouis (2013), Meeuwisse och Svärd (2002), Schlytter (2009), Eldén (2001) och Sedem (2012). I dessa studier beskrivs kvinnor som offer och hur omgivningen (familjen) är med på att skapa och definiera rollerna för de drabbade kvinnorna i en hederskultur.

Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv konstrueras könsrollerna av män och kvinnor och andra i familjen i deras samspel med varandra. Det betyder att dessa könsroller är givna i en social kontext och att de är förändringsbara. Dock uppfattas könsrollerna som ”sanningar” som skall accepteras och inte ifrågasättas (Lindgren 2015).

Genom socialkonstruktivism kan hedersvåld i tidningsartiklarna undersökas utifrån hur män, kvinnor, pojkar och flickor förhåller sig till hedersvåld och hur de skapar sin omvärld utifrån sina tolkningar av verkligheten. Socialkonstruktivism ger också en möjlighet att vara kritisk till dessa individers framställningar av hedersvåld då den utmanar andra teorier genom uppfattningen om att allt är socialt konstruerat (Wenneberg Barlebo 2001).

Kvinnans roll i internaliseringen

Den tidigare forskningen om internaliserad hedersnorm beskriver hur det är kvinnan som är det primära offret men att det hedersrelaterade tänkandet samtidigt också har många kvinnors stöd (Ouis 2013). Mammorna beskrivs också

spela en nyckelroll i barnuppfostran (Sedem 2012). Detta är inget som återges direkt, men det finns flera tidningsartiklar som tillskriver mammorna och de andra kvinnorna i familjen en viktig roll i förhållande till hedersvåld, till exempel i de fyra artiklarna nedan.

I den första artikeln, *Det här är familjernas nya sätt att bli av med flickorna* (Aftonbladet 2008-02-05), återfinns följande två citat:

Sara Mohammad är ordförande i föreningen *Glöm aldrig Pela och Fadime* och engagerad i kampen mot hedersrelaterat våld. Hon tror att många av balkongfallen kan vara hedersrelaterade mord eller mordförsök.

– Det här är det nya sättet familjerna använder sig av för att bli av med flickan och samtidigt slippa straff, säger hon...

och

Familjen säger att hon är en skam och borde dö. Till slut kanske flickan hoppar från en balkong, säger Mohammad. Stefan Eurenus, polisintendent vid Rikspolisstyrelsen, är ansvarig för utvecklingsarbetet mot hedersvåld:

– Ett problem med den här typen av brottslighet är att det sker i samråd inom familjen eller släkten. Man gör allt vad man kan för att dölja det, säger han...

Här ges uppfattningen att mammorna och de andra kvinnor i familjen är lika delaktiga i hedersvåldet som männen. Kanske inte i själva utförandet men i beslutstagandet.

I citaten ovan kan inte utläsas att mammorna ställer sig kritiska till sina döttrars död, eller till hur hela familjen behandlar den utsatta flickan. Med socialkonstruktivistiska glasögon är det svårt att direkt godta kvinnors omedelbara acceptans av hedersvåld. Det måste finnas dolda förklaringar som är skapade med ett syfte. På grund av detta söker socialkonstruktivism aldrig efter "sanningen" bakom kvinnornas roll i internaliseringen av hedersvåld då uppfattningen är att denna aldrig är fast och bestående utan i ständig utveckling och förändring. Det är intressant att avslöja och skaffa kunskaper om hur internaliseringen uppstår bland

kvinnor som både är utsatta för, och utövare av, hedersvåld samt hur internaliseringen reproduceras (Wenneberg Barlebo 2001).

I artikeln *Leila våldtogs av en släkting när hon vägrade förlova sig* (Aftonbladet 2009-07-07) hittar man följande citat:

Sedan Leilas föräldrar gripits kom nästa chock.

Enligt socialkonstruktivism kan vi inte bara godta att båda Leilas föräldrar var delaktiga i beslutet om hedersmord. Våra upplevelser och vår kunskap om hedersmord och hedersvåld i övrigt, samt kvinnors roll i internaliseringen av hedersvåld, kan inte enbart handla om vad vi kan uppfatta i vår omgivning, i den ”fysiska verkligheten”, det vill säga endast i den skrivna texten (Wenneberg Barlebo 2001).

Den kollektiva kontrollmekanismen, som även inkluderar kvinnorna, beskrivs i artikeln *V:s partiledning frångår partiets feministiska plattform om hedersvåld* (Svenska Dagbladet 2015-08-10) med citatet:

Där slås fast att det specifika med hedersvåldet är dock att det utövas med hjälp av kollektiva kontrollmekanismer och många gånger sanktioneras av släkt och omgivning. Syftet med förtrycket är emellertid detsamma, att flickor och kvinnor till varje pris ska underordnas männen och deras sexualitet kontrolleras.

Ett klassiskt exempel inom socialkonstruktivism som kan tillämpas på en del begrepp i citatet ovan är liknelsen vid en ”stol”; om vi inte vet vad en stol är sedan tidigare och får syn på en stol skulle vi inte heller se någon stol utan försöka förstå och klassificera föremålet utifrån de begrepp vi redan har med oss. Vi hade kunnat byta ordet ”stol” mot orden ”kollektiv”, ”kontrollmekanism”, ”sanktioner”, ”underordnas” ”sexualitet” och ”kontroll”. Vi skulle inte kunna ge dessa begrepp en innebörd utan försöka förstå och klassificera begreppen utifrån de uppfattningar vi redan har med oss. Inom socialkonstruktivism anses således upplevelsen av omvärlden vara socialt konstruerad, det vill säga vår upplevelse av ”kollektiva kontrollmekanismer”, ”sanktioner”, ”underordning” och ”sexualitet”. Språket får i detta avseende en central betydelse. Genom att vi lär oss ett språk

under uppväxten, lär vi oss samtidigt vad begreppet ”stol” eller ”sexualitet” innebär (Wenneberg Barlebo 2001).

I artikeln *Kvinna tvingas gömma sig efter manifestation mot våld* (Svenska Dagbladet 2016-10-03) återfinns följande citat:

Kvinnor stoppar mig också på gatan och frågar: ”Varför bor du själv? Varför gifter du dig inte? Varför bär du inte slöja?”, säger Walaa till P4 Dalarna.

Detta indikerar också starkt hur de andra kvinnorna är med i internaliseringsprocessen.

Gemensamt för citaten ovan, och ur ett socialkonstruktivistiskt synsätt, kan utläsas att kvinnan (det feminina) ges en aktiv roll i internaliseringsprocessen. Den aktiva rollen innebär inte att det står kvinnan fritt att välja en annan roll än den hon ges i en patriarkal struktur, nämligen familjen eller klanen. Kvinnan ges fortfarande, trots sin aktiva karaktär, en underordnad roll (Lindgren 2015).

Mannens roll i internaliseringen

Som beskrivs av Ouis (2013) är det primärt mannen som intar rollen som den som dominerar och kontrollerar kvinnan. Mannen, det maskulina, tillskrivs egenskaper som anses vara passande för män. Män, till skillnad till kvinnor, har en överordnad roll och har jämförelsevis större handlingsutrymme och valmöjligheter. I enlighet med socialkonstruktivism är den maskulina rollen också en social konstruktion som skapas i familjens eller klanens kontext (Lindgren 2015).

Exempel på hur denna bild avspeglas i följande artiklar nedan.

Från artikeln *Fokus på kulturen för hedersoffrens skull* (Svenska Dagbladet 2012-01-22), har hämtats följande citat, där det klart framgår att det är pappan som står bakom hedersvåldet:

Den 21 januari 2002 avrättades hon med två skott i huvudet av sin egen pappa som ansåg att hon dragit vanära över familjen.

De språkliga formuleringarna i citatet ovan har en stor inverkan på hur vi uppfattar mäns roll i internalisering av hedersvåld. Med ett socialkonstruktivistiskt betraktningssätt framträder verkligheten (mäns roll i internaliseringen) och antar form genom det språk som tas i bruk (män framstår som grymma patriarkala förövre). Hur individer kategoriserar och tillskriver betydelse till olika fenomen och händelser medför även att sociala problem skapas. Något Jönson (2010) menar öppnar upp för frågor såsom för vem denna konstruktion görs, på vilket sätt och i vilka sammanhang. Det skulle kunna innebära att massmedia genom att kategorisera ”män” som ”maskulina” och ”patriarkala” i internaliserings-sammanhang, skapar ett socialt problem – ”hedersvåld” – där kvinnor faller offer för män.

I artikeln *Balansgång på gränsen till omvänd* (Svenska Dagbladet 2005-09-09) kan man läsa följande på samma tema:

Vissa hävdar att det inte är någon skillnad på hedersvåld och det våld som svenska kvinnor utsätts för av sina män. Dumheter, säger Soleymen Ghasemiami som är ordförande för organisationen *Barnen först*. För hur många svenska flickor har misshandlats av sina bröder för att de har varit på disko? Och hur många svenska flickor har dödat av sin pappa, eller kusin, för att de har legat med någon utanför äktenskapet?

Artikeln visar på att alla män i familjen (pappor, bröder, kusiner etcetera) deltar i utförandet av hedersvåldet. Dessutom gäller detta inte vilka män som helst, utan bara den kategori män som inte är ”etniska svenskar”. Här konstruerar massmedia en ny bild av hedersvåld där det är icke-svenska män som är gärningsmän. I citatet nedan kan vi se ännu en ny kategori av män, nämligen de muslimska männen.

Artikeln *Förtrycket av kvinnor lyftes fram* (Svenska Dagbladet 2009-03-09) beskriver följande:

Vi gör det här för att demonstrera mot kvinnoförtryck i muslimska länder. Mannen får bestämma allt – hur kvinnor ska klä sig och vad de får göra, säger hon. För att förstärka budskapet hade flera personer klätt ut sig i bland annat burka och en kvinna, utklädd till man, ledde en annan kvinna i ett

koppel. På Sergels torg manifesterade dessutom organisationerna *Glöm aldrig Pela och Fadime* och *Kvinnor för fred mot hedersvåld*.

Detta visar en bild av hur det anses att man i muslimska länder har en kultur där männen bestämmer över kvinnan och är drivande i internaliseringsprocessen. Det är vad vi *gör* av sociala problem som är intressant att utforska vid socialkonstruktivistisk forskning. Intressant är också hur massmedia kategoriserar och tillskriver betydelse till olika fenomen, händelser och individer som medför att sociala problem skapas. Vi hade kunnat köpa konstruktionen av att mannen är patriarkal och grym, eller så hade vi kunnat vända på det hela och fokusera på konstruktionen av kvinnan som svag, accepterande och passiv (Jönson 2010).

En liknande bild redovisas i artikeln *SD är inget för en vanlig svensk kvinna* (Svenska Dagbladet 2012-11-19), där det pratas om fundamentalister och rasister istället för muslimer, men mannens dominans beskrivs på samma sätt:

Traditionella könsroller och segregation är nämligen själva grundstenen i både fundamentalisters och rasisters illa uttänkta samhällskonstruktion. Där ska några få auktoritära män inneha all ekonomisk och politisk makt, plus den över kvinnors kroppar. Anhängarna hänvisar till Gud, biologi, naturlagar – vad som helst för att slippa dela med sig. Det är en mångtusenårig klassiker...

I artikeln om Fadimes bror, *Fadimes bror sköts ihjäl av polis* (Svenska Dagbladet 2014-04-09), ges en bild av hur männen från denna kultur båda misshandlar och dödar kvinnor. Men som tidigare påpekats accepterar socialkonstruktivister inte direkta och omedelbara fenomen utan att först försöka avslöja fenomenen som skapade med ett syfte. På grund av detta kan inte händelserna som beskrivs i citatet nedan ses som ren ”sanning” då uppfattningen är att denna aldrig är fast och bestående utan i ständig utveckling och förändring. Intresset ligger således i hur beskrivningen av denna händelse har uppstått och hur den beskrivs i massmedia (Wenneberg Barlebo 2001).

Bara några timmar före dödsskjutningen hade mannen gripits efter att ha misshandlat sin före detta sambo. Han kom hem till kvinnan på förmiddagen, men försvann innan polisen kom till platsen. En anmälan om

olaga hot upprättades. Under kvällen återvände han och misshandlade kvinnan innan han kunde gripas, enligt polisen.

och

Mannen som sköts till döds i går heter Mesut Sahindal och var bror till Fadime Sahindal. Fadime berättade offentligt om sin rädsla för hedersvåld och 2002 blev rädslan verklighet när hon sköts ihjäl av sin pappa, som nu avtjänar ett livstidslångt fängelsestraff...

Islamiska staten beskrivs också som en del av den mansdominerade kultur misshandlar kvinnor i artikeln *Det jag varit med om är värre än döden* (Svenska Dagbladet 2016-03-08). Även våldtäkt förekommer:

Yazidiska Nadia Murad Basee Taha hölls som sexslav av Islamiska staten (IS). Efter tre månader lyckades hon fly. Nu hotar IS att komma efter och döda henne.

– Jag är inte rädd. Det jag varit med om är värre än döden.

Vi har tidigare diskuterat vikten av språket då verkligheten framträder och antar form genom det språk som tas i bruk. Det är oundvikligt att lägga märke till de starka uttryck som massmedia använder i citatet ovan. Detta hjälper läsaren att konstruera en bild av hedersvåld som, av massmedia, pekar i en speciell riktning. Vidare är det med hjälp av socialkonstruktivism intressant att utforska vad läsaren gör med sin konstruerade bild (Jönson 2010).

Generell internalisering

Kvinnan i de hedersvåldsrelaterade kulturerna internaliserar omgivningen (Meeuwisse & Swärd 2002). Detta är något som också återfinns i följande tre artiklar:

I artikeln *Mot kvinnohatet ska beslutsamheten vara total* (Svenska Dagbladet 2012-04-26) beskrivs även hur lagstiftningen i Mellanöstern på vissa håll gynnar hedersvåld:

Mona Eltahawy i en viktig artikel betitlad ”Why Do They Hate Us?” om det systematiska kvinnohat som genomsyrar många samhällen i Mellanöstern så till den milda grad att det finns representerat i paragrafer och lagböcker. Hon skriver om lagar som godkänner hustrumisshandel om uppsåtet är ”gott”. Hon berättar om oskuldstester och könsstympling. Hon påminner om bilkörningsförbud och omyndigförklaranden. Om barnäktenskap och gruppvåldtäkter där kvinnan får skulden om hon för ett ögonblick släppt garden och låtit sin heder komprometteras av samtal eller bilfärd med okända män.

Citatet ovan kan ses som ett exempel på den andra premisen inom socialkonstruktivism. Läsarens synsätt och kunskap om alla dessa förbud för kvinnor som nämns ovan präglas av hans eller hennes historiska och kulturella bakgrund. Detta bidrar till hur läsaren som mottagare konstruerar den sociala världen i samspel med andra. Den sociala världen inkluderar bland annat läsarens identiteter och kunskaper (Burr 1995). Liknande exempel kan ses i citatet nedan från samma artikel:

Föreställningen att kvinnan måste tyglas, låsas fast, döljas och kuvas – eller dö – är en av jordens mest uråldriga traditioner. Vi kan inte handgripligen göra något åt att dessa seder lever kvar i vissa länders lagböcker och seder.

Hur släkt och vänner håller koll på flickorna beskrivs i artikeln *Därför vill (V) inte prata heder* (Svenska Dagbladet 2016-08-30):

Ingen har hävdad att Pela eller Fadime mördades för att de vägrade slöja. Men att släkt och bekanta håller koll på flickorna, vem de träffar och hur de klär sig, är en del i hedersförtrycket. Att förneka det är att svika de ungdomar som lever i rädsla för att giftas bort – eller dödas om de går emot släktens vilja.

Citatet ovan är ett exempel på den fjärde premisen inom socialkonstruktivism. Detta berör sambandet mellan kunskap och handling. Eftersom Pela och Fadimes släktingar och vänner, huvudsakligen de manliga, hade kunskaper om och synpunkter på deras beteende, skapas olika bilder av vad som är ”naturliga” respektive ”onaturliga” handlingar för Pela och Fadime. De skilda uppfattningarna

som släktingar och vännerna skapar, resulterar i olika handlingar. Den kunskap som konstrueras som sann och avvikande, enligt en specifik världsbild, medför således konkreta sociala konsekvenser.

Hur förtrycket finns både i hemmet och ute i samhället beskrivs i artikeln *Ökad kunskap om hedersvåld behövs* (Svenska Dagbladet 2017-01-20):

– Det finns en större kunskap i dag än för femton år sedan. Men den är oerhört ojämnt fördelad, säger Sara Mohammad. Mohammad startade riksorganisationen *Glöm aldrig Pela och Fadime* 2001 och i helgen arrangeras flera evenemang med anledning av årsdagen av mordet på Fadime Sahindal. I förorterna sker förtryck både hemma och ute. Här ser man även, enligt Mohammad, att felaktiga värderingar sprider sig till yngre åldrar.

– Man blir rädd när yngre generationer börjar tänka att kvinnorna inte är fria, säger Mohammad som uppger att förtrycket kommer i flera former. Tvångsäktenskap, könsstympning och tvång till slöja är några exempel.

Återigen är det inte endast kunskapen om att sådana värderingar eller åsikter uttrycks som intresserar socialkonstruktivister i huvudsak, utan vad dessa tankar leder till och vilka handlingar som konstrueras utifrån dessa (Jönsson 2010).

Kvinnan som offer

Att det är primärt kvinnan som faller offer för hedersvåld råder det ingen tvekan om i de analyserade artiklarna. I cirka trettio av artiklarna beskrivs direkt hur kvinnan är offer och i flertalet av de andra artiklarna impliceras det att det primärt är kvinnan som är offer, vilket ligger i linje med forskningresultatet från Ouis (2013).

Med hjälp av ett socialkonstruktivistiskt synsätt kan vi ifrågasätta om konstruktionen av kvinnan som offer är bestående eller föränderlig, hur denna konstruktion uppstår och produceras samt vad denna konstruktion leder till för handlande (Wenneberg Barlebo 2001).

Sammanställning av internaliserad hedersnorm

Sammantaget kan man säga att de vetenskapliga fakta som beskrivs av till exempel Ouis (2013), Meeuwisse och Svärd (2002), Eldén (2001) och Sedem (2012) redovisas eller refereras i de analyserade artiklarna. Dock talar framställningen i Svenska Dagbladet eller Aftonbladet inte heller emot den forskning som förklarar hedersvåld som ett resultat av en internaliserad hedersnorm. Den bild som ges i artiklarna genom att beskriva olika situationer kan därmed sägas vara i överensstämmelse med den vetenskapliga litteraturen.

Det kan utläsas ur artikelcitaten att könsroller, femininet och maskulinitet, tillskrivs traditionella egenskaper som exempelvis att män och kvinnor har olika roller (könsroller). Kvinnan tillskrivs en underordnad roll i familjer som präglas av hederskultur (femininet) och slutligen ges mannen en överordnad roll och ett stort spelutrymme (maskulinitet) (Lindgren 2015). För det första beskrivs dessa roller och dessa individers handlanden som sanningar, vilket ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv inte är intressant att studera. För det andra bör dessa ”sanningar” ifrågasättas eftersom verkligheten är i konstant rekonstruktion och utveckling (Wenneberg Barlebo 2001).

Strukturellt hedersvåld

Begreppet strukturellt hedersvåld beskrivs i kapitlet *Tidigare forskning och Teori* av bland annat Schlytter (2004), De los Reyes (2003) och Runsten (2006). Här analyseras strukturer i samhället och dess inverkan på hedersvåld till skillnad från avsnittet *Hedersvåld som internaliserad hedersnorm* där fokus är på individnivå. De strukturella faktorerna har mer fokus på hur samhället reagerar mot hedersvåldet, till exempel i form av lagstiftning, institutioners (socialtjänstens) agerande, inom arbetsmarknads- och integrationspolitiken samt andra liknande samhällsfunktioner. Staten har en viktig roll och det har framkommit kritik i flera artiklar mot statens misslyckande såväl generellt som mer specifikt när det gäller lagstiftning och socialtjänstens insatser.

Misslyckande från statens sida

Schlytter (2004) beskriver i sin forskning hur staten ofta misslyckas med sin uppgift att stödja kvinnor som drabbas av hedersvåld eller ”negativa kulturella traditioner”. Utöver problem med lagstiftningen och socialtjänstens handlande (som kommer att behandlas separat nedan) finns inga detaljer om hur staten misslyckas, men följande sju artiklar beskriver sådana problemområden.

Ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv kan det vara på sin plats att redan nu ställa sig frågan om det är staten som misslyckats eller om det misslyckande som uttrycks i artiklarna och som riktas mot staten är en konstruktion av någonting annat. Det kan också vara intressant att tänka på vad massmedia har för syfte med att framställa staten som misslyckad (Wenneberg Barlebo 2001).

I artikeln *Samhället sviker hederns offer* (Aftonbladet 2012-04-26) ges ett exempel på hur polisen inte tyckas göra tillräckligt:

I en ny rapport konstaterar Brottsförebyggande rådet, Brå, att polisen inte gör tillräckligt för att utreda hedersrelaterat våld. Brå föreslår att det bildas en nationell resursgrupp som ansvarar för att kunskap och erfarenhet av hedersrelaterad brottslighet når ut i polisorganisationen.

Citatet ovan leder tankarna till socialkonstruktivismens första premis. Det finns inte en självklar kunskap, i detta fall kunskaper om hedersvåld som Brå anser att polisorganisationen saknar. Kunskaper om hedersvåld kan inte ses som en objektiv sanning, de är ett resultat av betraktarens (Brås och polisorganisationens) sätt att kategorisera och konstruera världen och det är genom denna kategorisering som verkligheten om hedersvåld görs tillgänglig för polisorganisationen (Burr 1995).

I följande två artiklar menar skribenterna att olika myndigheter gör för lite för att stävja hedersvåld:

Det förebyggande arbetet är bättre och kunskapen hos bland annat skolor, sociala myndigheter och polis är större. Men det räcker inte, inte på långa vägar. Stödet från svenska myndigheter framstår genomgående som otillräckligt...

Ta hedersvåld på större allvar, Aftonbladet 2013-05-15

Citatet ovan leder tankarna till socialkonstruktivismens andra premis; att synsättet på svenska myndigheter, och kunskapen om dess arbete med hedersvåld, präglas av mottagarens historiska och kulturella bakgrund bidrar till hur läsaren konstruerar en bild av myndigheters arbete (Burr 1995). Samma synsätt kan ses i följande citat:

Dessvärre har inte mycket hänt när det gäller samhällets agerande. Myndigheterna är inte samordnade. Den 19-åriga flicka som mördades i Landskrona borde enligt hennes stödförening haft skyddat boende, vilket hon inte fick. Mycket återstår för att säkerställa dessa kvinnors trygghet och förhoppningsvis kommer [rikspolischef Carin] Götblad att få något att ske.

Alla i Sverige ska ha samma rättigheter, Svenska Dagbladet 2012-04-30

Den bild av den svenska staten och dess myndigheter som massmedia konstruerar bidrar till ett visst kunskapsskapande hos mottagarna. Det finns ett samband mellan kunskap och sociala processer. I den sociala interaktionen mellan individer skapas gemensamma sanningar där det ständigt pågår en kamp om vad som är sant och falskt och vad som uppfattas vara kunskap (Burr 1995). Detta kan betyda att kunskaperna om svenska myndigheters misslyckande i arbetet mot hedersvåld skapas och förstärkas i sociala interaktioner där massmedias konstruktioner uppfattas som sanningar som får vara med i kampen om vad som är fakta eller inte. Detta sätt att resonera härleds till socialkonstruktivismens tredje premis. Här nämns det att myndigheterna generellt sett inte har lyckats. I de två nästkommande artiklarna hittar man följande citat:

Kvinnorna kommer hit i ett tvångsäktenskap, deras liv och uppehållstillstånd hänger på att de stannar hos mannen, säger Shahla Nouri. Hon och hennes medhjälpare på *Medusahuset* är bekymrade över bristen på hjälp för de kvinnor som drabbas av hedersvåld och förtryck

Medusahusets skydd räddade Shirin, Aftonbladet 2008-02-21

Socialkonstruktivismens fjärde premis handlar om att det finns ett samband mellan kunskap och handling (Burr 1995). Det vill säga att myndigheters

kunskaper om hedersvåld resulterar i olika handlingar, eller också att bristen på kunskaperna kan resultera i bristande insatser och åtgärder, som syns i de bägge citaten ovan samt i nedanstående citat:

Flickor som erbjudits skyddat boende till följd av hedersförtryck mår fortsatt psykiskt dåligt ett år senare. Deras livssituation har inte förbättrats och de skulle ha behövt mer kvalificerad psykologisk hjälp, visar en studie som gjorts på uppdrag av regeringen”

Brist på terapi efter hedersvåld, Svenska Dagbladet 2008-08-19

Här utpekas inte specifikt staten eller någon myndighet, men att är en kritik av strukturell art kan utläsas. Skolan beskrivs också som handfallen och passiv i sin roll att hjälpa de elever som ber om hjälp att ta sig från en familj som förtrycker dem:

Länsstyrelsens rapport konstaterar också att skolorna är bättre rustade än tidigare för att ta hand om problemen. Men trots det tycker merparten av tillfrågade lärare och skolledare att skolans kunskaper om hedersrelaterat våld är mindre bra. Nästan alla skolsköterskor påpekar att det finns en osäkerhet inför att kontakta socialtjänsten, eftersom de inte utreder vga misstankar

Skolan anmäler inte alltid då barn far illa, Aftonbladet 2007-04-12

Tillbaka till socialkonstruktivismens fjärde premiss som behandlar sambandet mellan kunskap och handling (Burr 1995). I citaten ovan och nedan kan ses att skolans kunskaper, som bygger på individerna som representerar skolan som myndighet, leder till olika handlingar. Detta utifrån individernas kulturella och historiska upplevelser och erfarenheter, det vill säga att myndigheters syn på kunskaper om hedersvåld resulterar i olika handlingar. Ibland agerar myndigheterna mot hedersvåld och ibland inte.

Hanin, som egentligen heter något annat, är en ung tjej som drabbats hårt av hedersvåldet – och av samhällets bristande stöd. Hennes föräldrar ville tvinga henne att gifta sig. Pappan berättade om detta för rektorn på Hanins

skola. Men rektorn reagerade inte. Till sist såg Hanin ingen annan utväg än att rymma hemifrån.

Ny rapport om hedersvåld helt onödig, Aftonbladet 2007-03-27

Att skolor diskriminerar småbarn är en påhittad sanning som är skapad för ett syfte. Detta är ett exempel på hur socialkonstruktivism kan ifrågasätta att det finns några objektiva sanningar. Därför söker socialkonstruktivism inte efter ”sanningen” eftersom denna aldrig är bestående utan är i ständig förändring. Intresset finns snarare i hur bilden av att skolorna diskriminerar små barn har uppstått samt vilket syfte massmedia har med denna konstruktion (Wenneberg Barlebo 2001):

Ok, nu skipper vi kulturellt lull-lull och talar för en gång skull klarspråk. Sanningen är att svenska skolor diskriminerar småbarn. I svenska skolor: tillåter vi att vissa flickor tvingas bära slöja [...] hur kan det få fortgå? Hur kan vi i Sverige tillåta att barns mänskliga rättigheter åsidosätts på grund av kulturell tillhörighet? [...] I samtalen byggs en förståelse upp för de patriarkala kulturerna [...] Alla kulturer har inte samma värde och är inte värda respekt [...]

Balansgång på gränsen till omvänd, Svenska Dagbladet 2005-09-09

Utifrån det sistnämnda citatet kan hedersvåld tolkas i termer av diskriminering av små barn, i synnerhet flickor, på svenska skolor. Skolan ges en central roll för tillåtelsen av kränkningar av barnens mänskliga rättigheter i kulturens namn. Artikelns författare menar att alla kulturer inte är lika värda eftersom dessa värderar människorna olika. Författaren menar också att alla människor ska ha lika värde, inte alla kulturer.

Dubbelhet i lagstiftningen

Schlytter (2004) har i sitt beskrivande av statens misslyckande specifikt pekat på bland annat dubbelheten i lagstiftningen och att avvägningen mellan jämställdhet och hänsynstagande till främmande kulturer, där det finns en rädsla att bli betraktad som rasist om en (kanske för överdriven) respekt inte ges till den

främmande kulturen. Detta sker då på bekostnad av individen i denna kultur där hedersvåld förekommer. Denna problematik avspeglas i ett flertal artiklar.

I de följande tre artiklar hittar man citat som kritiserar att hedersvåld inte har en egen brottsrubricering:

De har krävt en särskild brottsrubricering för hedersbrott. Det vore en tydlig signal på hur allvarligt Sverige ser på frågorna. Våld och förtryck i hederns namn är alltid oacceptabelt. I Sverige väljer man själv vem man vill älska. Det är vårt gemensamma ansvar att den rättigheten inte kränks

Skärp straffen för hedersvåld, Aftonbladet 2012-03-08

Citatet ovan är ett exempel på hur en socialkonstruktivist inte godtar förklaringen att våra upplevelser och vår kunskap om omvärlden enbart handlar om vad vi med våra sinnen kan uppfatta i vår omgivning, i den ”fysiska verkligheten” (Wenneberg Barlebo 2001). Om vi återigen tar ordet ”stol” som ett jämförande exempel så kan vi resonera som följande: om vi inte vet vad en ”särskild brottsrubricering av hedersvåld” är sedan tidigare och får höra om begreppet en första gång skulle vi inte uppfatta det såsom det brukar uppfattas idag. Vi skulle istället försöka förstå och klassificera ”särskild brottsrubricering av hedersvåld” utifrån de begrepp vi har med oss där och då. Liknande gäller för citatet nedan:

Jouren vill att hedersbrott ska få en egen brottsrubricering, för att lättare komma åt kränkningar och hot som sker i hederns namn.

Samhället sviker hederns offer, Aftonbladet 2012-04-26

Vidare skulle vi kunna resonera att vi på så sätt genom att vi lär oss ett språk under uppväxten, exempelvis har lärt oss vad begreppet ”hedersbrott ska få en egen brottsrubricering” innebär och vår verklighet har redan utformats. På så sätt behöver inte varje individ ”strukturera verkligheten” på nytt varje gång ”hedersbrott ska få en egen brottsrubricering” dyker upp (Wenneberg Barlebo 2001). Ytterligare ett exempel på detta kan ses i citatet nedan:

En anledning till att det är svårt att sammanställa statistik över hedersvåld är att det inte finns någon egen brottskod för brott med hedersmotiv – och

eftersom ett sådant motiv inte klassas som en försvårande omständighet är det inte konstigt.

Hur många är offer för hedersvåldet?, Svenska Dagbladet 2016-11-17

I dessa tre artiklar uttrycks att man skulle kunna underlätta utredningen av hedersrelaterade brott och kanske till och med förebygga dessa, om det hade funnits en egen brottsrubricering för hedersvåld. I nästa artikel riktas en mer diffus kritik mot ”ändring av beviskrav” utan att vara mer specifik med vad man i realiteten önskar ändra. Det är mera en konstatering av att rättssystemet är bristfälligt för denna typ av brott (hedersmord) som det ser ut idag.

Här måste rättssystemet bli bättre, kanske genom att ändra på beviskraven. Annars kommer folk att fortsätta använda sig av den här metoden, säger Sara Mohammad

Det här är familjernas nya sätt att bli av med flickorna, Aftonbladet 2008-02-05

Det finns också en kritik av lagstiftningen när det gäller tvångsäktenskap som kritiserar bristfällighet i lagen. Från artikeln *Experten: Hedersbrott har blivit mer vardag* (Aftonbladet 2010-11-21), kan vi hämta följande citat:

Ska tvångsäktenskap kriminaliseras? – Självklart. En lag hade upplevts som ett skydd för kvinnorna. Det är viktigt att samhället tar tydligt avstånd.

Dock kom det en skärpning i denna lag 2014, men en annan artikel, *Inga förundersökningar om tvångsäktenskap* (Svenska Dagbladet 2015-07-17), visar att problemen finns kvar:

Samtliga förundersökningar om tvångsäktenskap har lagts ner, visar statistik från åklagarmyndigheten. Den nya lagen, som infördes för ett år sedan, får nu svidande kritik...

Hedersvåld som ett brott eller försvårande omständighet vid brott finns inte i svenska lagen. Hedersvåld tolkas därför som andra ”befintliga” brott i svensk lag, som uttrycks i citatet från samma artikel:

Det vi vet är att minst 11 personer har blivit bortgifta mot sin vilja. Nu vill hon se en omfattande granskning av de anmälningar som gjorts, och varför inga åtal väckts. – Jag vill veta om man vänt på alla stenar i de här ärendena. Har man gjort det är det ju något fel på lagen.

Lagen finns men efterlevs inte. Sammantaget kan man säga att kritiken runt lagstiftningen för hedersvåld rör sig om en tydligare brottsrubricering, det vill säga att acceptera/definiera att det är en speciell typ av brott som kräver en speciell uppmärksamhet. Det samma gäller ett bättre skydd mot tvångsäktenskap.

Socialtjänstens roll

Både Schlytter (2004) och De los Reys (2003) har i sin forskning påpekat att speciellt socialtjänsten utgör ett problem när det gäller hedersvåld. Schlytter påpekar att det saknas en så kallad ”kulturkompetens” vilket resulterar i passivitet och avsaknad av adekvata insatser. Följande citat från artikeln *Samhället sviker hederns offer* (Aftonbladet 2012-04-26) visar på detta:

Föreningen riktar skarp kritik mot socialtjänsten för att inte ha tagit hotbilden mot kvinnan på allvar. Det är uppenbart att svenska kommuner inte har tillräckligt med kunskap för att hantera och bemöta utsatta för hedersbrott.

De los Reys (2003) kritik riktas mot att socialtjänsten inte kan tillgodose den enskilda individens behov, och ibland inte ens behandlar fallet som ett våldsfall utan som en ”familjekonflikt”. Ett exempel på detta kan man se i artikeln *Leila våldtogs av en släkting när hon vägrade förlova sig* (Aftonbladet 2009-07-07):

Jag har sökt hjälp flera gånger. Men myndigheterna, socialtjänsten, har aldrig tagit mig på allvar. Om de bara hade lyssnat hade det kanske inte behövt gå så här långt, säger hon.

Sedan Leilas föräldrar gripits kom nästa chock.

– En kvinna från socialen ringde. Hon tyckte att det inte borde vara något problem för mig att återvända hem och erbjöd mig en biljett hem.

Att socialsekreterare ibland känner sig otillräckliga i sin roll kan man se i följande artikel, *Socialsekreterare kliven i sin roll* (Svenska Dagbladet 2008-11-28):

Mer än tre av fyra socialsekreterare i Stockholm anser att de har inga eller små möjligheter att leva upp till socialtjänstlagens intentioner. Och endast en av fem tycker att politikerna visar respekt för deras jobb...

Generellt sett om statens misslyckande kan man säga att staten får en mängd kritik i de analyserade tidningsartiklar när det gäller hedersvåld. Det är speciellt lagstiftningen och socialtjänsten som kritiseras. Men även skolan, polisens och myndigheternas insatser generellt sett kritiseras. Den övergripande kritiken riktar sig mot brist på kompetens och förståelse för problematiken runt hedersvåld. På denna punkt kan man säga att tidningarna återspeglar vetenskapliga fakta från tidigare forskning.

Enligt en annan artikel leder ovilligheten från socialtjänstens sida att sätta sig in i kvinnornas problem att de helt enkelt låter bli att kontakta socialtjänsten:

Nästan alla skolsköterskor påpekar att det finns en osäkerhet inför att kontakta socialtjänsten, eftersom de inte utreder vaga misstankar.

Skolan anmäler inte alltid då barn far illa, Aftonbladet 2007-04-12

Sammanställning av strukturellt hedersvåld

Hur hedersvåld hanteras i media har studerats tidigare av bland annat Runesten (2006) där det lyfts fram att media oftast hänvisar till att alla problem kan härledas till de inneboende problemen i de främmande kulturer som kommer till Sverige. Strukturella problem som till exempel arbetslöshet och integration av invandrare får ofta en biroll. Intressant i denna fråga är att enbart en av 80 artiklar berörde denna fråga. I artikeln *Liza Marklund – Detta tar priset* (Aftonbladet 2009-01-15) framförs följande:

Marklund slår också ifrån sig att hon skulle vara rasist för att hon skriver om en arab som misshandlar en svensk kvinna. Jag är en av få debattörer som, exempelvis, driver frågan att så kallat hedersvåld inte är ett kulturellt problem...

Vad som är intressant här är att frågan om hedersvåld som ett icke-kulturellt problem inte förklaras närmare. Ser man på Sanandajis (2017) studie, visar han på att det finns stora strukturella skillnader mellan utrikes och inrikes födda, där utrikesfödda är kraftigt överrepresenterade när det gäller bland annat arbetslöshet, fängelsestraff och socialbidrag, och att det skulle behövas ett antal konstruktiva politiska och ekonomiska åtgärder för att hjälpa med att integrera denna grupp av befolkningen. Här kan man konstatera att de analyserade artiklarna inte i något fall försöker belysa eller diskutera denna problemställning.

Resultatet ovan visar således att tidningarna inte tar upp de *strukturella* orsakerna till hedersvåld – det enda perspektivet tidningarna tar upp är lagstiftningens och olika myndigheters oförmåga att hantera hedersvåldet (som i framställningen antas vara kulturellt orsakat). Genom att välja vad som publiceras (och inte publiceras) är tidningarna med om att skapa en bild av att hedersvåld är kulturellt betingad. De strukturella problemen berörs inte.

Determinerad förtryckande kultur

Schlytter och Rexvid (2016) samt Ogenstad och Sevinc (2013) beskriver i sin forskning hur män och pojkar i hederskulturer utgör offer såväl som förövare.

Med hjälp av socialkonstruktivism kan hederskulturens determinerande förtryckande kultur och mannens roll i detta undersökas utifrån hur män, kvinnor och barn förhåller sig till den determinerande förtryckande kulturen och därmed skapar sin omvärld utifrån sina tolkningar av den. Det betyder också att hur massmedia framställer konstruktioner av män, kvinnor och barn i determinerande förtryckande kultur, påverkar läsarnas uppfattning av dessa begrepp och fenomen (Wenneberg Barlebo 2001).

Män och pojkar också hedersvåldsoffer

Att unga män faller offer för hedersvåld finns de tre exempel på i de analyserade artiklarna. Här utmanas den traditionella bilden av maskulinitet, det manliga, som dominerar och kan inta offerroll (Lindgren 2015). I den första, *Embla ger skydd* (Aftonbladet 2007-03-15), ser man följande:

Hedersrelaterat våld är vanligt i Malmö. Och det är inte bara unga flickor, utan också pojkar och vuxna kvinnor som råkar ut för det.

Det specificeras inte närmare i vilka fall men det kan konstateras att det förekommer manliga offer. I artikeln *Brändes levande - av släkten* (Aftonbladet 2006-01-17), återfinns ett mer specifikt exempel där det förklaras vad som hände:

Mordmotivet är, enligt TT:s källa, att 20-åringen hade ”strulat” på många olika sätt under lång tid. Förutom narkotikan ska han bland annat ha förolämpat sin pappa offentligt och lämnat krognotor efter sig med orden ”pappa betalar”.

Här är det klart att offret hade brutit mot de kulturella normerna och inte visat tillbörlig respekt för bland annat sin pappa. Detta stämmer överens med Ogenstad och Sevinc (2013), där det beskrivs hur de andra männen i familjen ser till pojkarna lever upp till klanens förväntningar, ofta genom fysiska hot och bestraffning. I artikeln *Även män offer för hedersmord* (Svenska Dagbladet 2013-08-17), beskrivs hur en ung man blir mördad för att han var homosexuell:

I juli 2012 sköts en 17-årig homosexuell yngling ihjäl av sin far och sina två farbröder i den kurdiska staden Diyarbakir i östra Turkiet med snarlika motiv som Yildiz. Hedersmordens andra särskiljande egenskap, att de sporras fram och får bifall av omgivningen, har tydligt framgått i den efterföljande rättsprocessen. Vittnen har berättat att familjen av släkt och grannar kontinuerligt utsatts för hån och uppmaningar att ”göra något åt” sin son på grund av denne inte dolt sin läggning...

Här ser man ett exempel på hur även pojkar kan skada familjens heder genom sitt sexuella liv. Här rör det sig inte om att vara oskuld eller inte, men om att inte ”skämma ut” familjen. Detta bekräftas av bland annat Schlytter och Rexvid (2016), som beskriver hur familjen förväntar sig att pojkarna ska vara ”goda söner” och passa in i normen.

Ännu en gång kan vi gå tillbaka till att socialkonstruktivister inte godtar förklaringen att våra upplevelser och vår kunskap om ”manlig”, ”offer”, ”sexualitet” och ”kultur” (centrala begrepp i citaten ovan) enbart handlar om vad vi med våra sinnen kan uppfatta i vår omgivning, i den ”fysiska verkligheten”.

(Wenneberg Barlebo 2001). Vi klassificerar ”manlig”, ”offer” ”sexualitet” och ”kultur” utifrån de begrepp vi redan har med oss. Inom socialkonstruktivism anses således upplevelsen av dessa begrepp vara socialt konstruerad. Språket får återigen en central betydelse. Genom att vi lär oss ett språk, lär vi också vad ”manlig”, ”offer” ”sexualitet” och ”kultur” innebär för att sedan forma vår verklighet utifrån det. På så sätt behöver inte varje individ ”strukturera verkligheten” på nytt. Detta kan vara ett av massmediernas starka verktyg i att konstruera och producera verkligheter och sanningar (Wenneberg Barlebo 2001).

Män och pojkar offer för hederskulturen

Även om pojkarna i många fall inte är direkt våldsoffer, anser bland annat Ogenstad och Sevinc, (2013) att pojkarna är offer för en kulturell ”anpassningsprocess” där de tvingas in i en roll där de ska kontrollera bland annat sina systrar så familjens heder upprätthålls. Att bryta mot denna roll kan vara svår för pojkarna och möte mycket motstånd från familj och klan. Ett exempel på detta ses i artikeln *Mordhot stoppar projekt mot hedersvåld* (Aftonbladet 2005-11-08):

Jämställdhetsprojektet skulle få unga pojkar att ta avstånd från hedersvåld. Nu stoppas utbildningen. Projektledaren har mordhotats, skriver Länstidningen. Fryshuset i Stockholm hade fått i uppdrag att genomföra projektet med utbildning och diskussioner som skulle kunna bli förebilder för andra unga män. I mordhotet, som framfördes via brev, uppmanades den manlige projektledaren att sluta försöka få pojkar att bryta med sin kultur.

Här ser ett klart exempel på hur vissa pojkar försöker bryta mot den kulturella pressen från hederskulturen och samtidigt hur mordhot används för att hindra dessa pojkar från att bryta sig loss från familjens krav. Det sista exemplet är från artikeln *Min bror hotade mig med gevär* (Aftonbladet 2007-10-05):

17 år gammal var hon nära att mördas av sin egen bror.

Detta exempel illustrerar hur en ”vällyckad” indoktrineringsprocess från familjen och hederskulturen kan få till och med en flickas egen bror att hota med mord för att kontrollera henne och familjens ”ära” enligt hederskulturen. Det kan diskuteras om brodern i detta fall är ett reellt offer, men enligt Schlytter och Rexvid (2016),

kan denna typ av unga män också räknas som offer eftersom de växer upp i en kultur där de inte har möjlighet att ifrågasätta eller välja bort beteenden, och att de från tidig ålder lär sig att de har ett ansvar för familjens ära.

Sammanställning av determinerad förtryckande kultur

Genom dessa fem artiklar kan man konstatera att tidningarna visar en bild av männens situation i hederskulturen som anknyter till det vetenskapliga perspektivet om hedersvåld som en produkt av en determinerad förtryckande kultur. Det framkommer att pojkarna kontrolleras av de äldre i släkten och det hänvisas specifikt till kultur som en orsak till hedersvåldet. Däremot diskuterar ingen av artiklarna detta mer ingående, utan kultur anses vara självförklarande och ingen av artiklarna intervjuar forskare på området.

Diskussion

En genomgång av åttio tidningsartiklar om hedersvåld från Svenska Dagbladet och Aftonbladet i perioden 2005 – 2017 har gjorts för att undersöka hur framställningar om hedersrelaterad våldsproblematik i ett urval av svenska dagstidningar relaterar till den vetenskapliga diskursen om hedersvåld. För att undersöka hur denna täckning bygger på vetenskapliga diskurser, har en jämförelse mot tidigare forskning gjorts utifrån de tre perspektiven om hedersvåld som identifierats vid en genomgång av den vetenskapliga litteraturen: *internaliserad hedersnorm*, *strukturellt hedersvåld* och *determinerad förtryckande kultur*. Denna tematisering av forskningen om hedersvåld växte fram genom en noggrann läsning av den vetenskapliga litteraturen och bygger på de olika förklaringsmodeller som återfanns i den vetenskapliga litteraturen.

Generellt sett kan det konstateras att i inget fall hänvisar tidningarna explicit till vetenskaplig forskning. Det finns också väldigt få hänvisningar till relevanta data om hedersvåld, endast någon enstaka referens till statistik som visar på hur många personer som drabbas av hedersvåld i Sverige.

Internalisering som process beskrivs inte i tidningsartiklarna och inte heller den ”determinerad förtryckande kultur” där männen också är offer. Dock ges det många beskrivande exempel på effekten av dessa processer, där det kan antas att ett visst perspektiv ligger till grund för den syn på hedersproblematiken som kommer till uttryck i artikeln. På så vis framträder en bild där tidningsartiklarna fokuserar på utfallet medan de underliggande kulturella processerna inte beskrivs i någon större utsträckning.

Intressant att se är hur de strukturella problemen beskrivs – eller snarare inte beskrivs – i tidningsartiklarna. I nästan samtliga artiklar hänvisas det direkt eller indirekt till kulturella problem medan det råder en närmast total brist på att beskriva strukturella problem i det svenska samhället. ”Problemet” ligger därmed hos individen eller invandraren från den andra kulturen. Förslagen till åtgärder

mot hedersvåld när det gäller strukturella frågor fokuserar på att, förutom lagändringar, ge myndigheter mer resurser för att hjälpa de drabbade att anpassa sig till det svenska systemet. Strukturella frågor i ett större perspektiv, där man tar ett helhetsgrepp om integrationspolitiken, tas inte upp alls. Därmed kan man säga att det finns en bias i tidningarnas rapportering och medskapande av den gällande bilden av hedersvåldet, där denna rapportering inte ger en avvägd bild med stöd av den vetenskapliga diskursen.

På sätt och vis behöver det dock inte råda en inneboende motsättning mellan beskrivningen av hedersvåld som ett kulturellt fenomen och beskrivningen av hedersvåld som ett strukturellt fenomen. Få etablerade forskare menar att hedersvåld är en essentialistisk och ofrånkomlig del av en viss kultur (Schlytter et al 2009). På samma sätt är det få som hävdar att hedersvåld enbart är ett strukturellt fenomen som saknar en kulturell komponent (Schlytter 2004). Skillnaden i perspektiven handlar dock om var ”problemet” ligger och därmed var de potentiella lösningarna bör sökas.

Både hedersvåld som internaliserad hedersnorm och hedersvåld som determinerad förtryckande kultur förlägger problemet hos ”den andre”, det vill säga hos invandraren och dennes ”problematiska” kultur. Potentiella lösningar enligt dessa perspektiv är därmed assimilering av de ”problematiska” invandrarna eller, i den mån assimilering inte fungerar, skuldbeläggning av minoritetsgrupper som anses utgöra problem. Detta kan till exempel gynna den bild som vissa högerextrema grupper vill förmedla genom att tillstyrka deras krav på repatriering.

Det strukturella perspektivet på hedersvåld förlägger å andra sidan ”problemet” till bristande åtgärder från svenska myndigheter. Lösningarna handlar därmed om att vidta mer effektiva integrationsåtgärder. Det kan bland annat handla om att ge mer resurser till socialtjänsten och olika integrationsprojekt, men det kan också handla om att minska segregationen i samhället både vad gäller boende, skolgång och arbete. Resultatet av denna studie visar dock att socioekonomiska förklaringar till hedersvåld inte berörs i tidningsartiklarna, det enda som berörs är strukturella lösningar av hedersvåld. Hedersvåld som ett fenomen kopplat till arbetslöshet, kriminalitet och andra socioekonomiska faktorer är inte någonting som lyfts fram i tidningsartiklarna.

Uppsatsens socialkonstruktivistiska ansats innebär att uppsatsen inte gör några anspråk på att någon beskrivning av hedersvåld är mer ”sann” än en annan. Däremot kan man, utifrån detta perspektiv, fundera kring de olika verklighetsbildernas olika effekter. Det starka fokus på hedersvåld som ett kulturellt betingat problem och negligerandet av de bakomliggande strukturella samhällsproblemen kan därmed skapa en skuldbeläggande bild av problemen med hedersvåld som flyttar fokus från perspektiv som syftar till att lösa problemen. Det går inte att påstå att tidningarna medvetet ger en felaktig bild av hedersvåldet, men genom att välja vissa perspektiv, finns det en risk att tidningarna är med och skapar en verklighetsbild som inte är helt konstruktiv – en bild där sökandet efter lösningar hamnar i skymundan till förmån för skuldbeläggandet av andra kulturer.

Samtidigt får man vara medveten om att tidningarna, även om man kan förvänta sig att deras roll är att hålla medborgarna välinformerade, primärt är en verksamhet med vinstdrivande syfte och därför måste ta hänsyn till sin marknad och vad som säljer bäst. Det kanske är så att bilden av en ”skrämmande främmande kultur” som måste lära att anpassa sig till de svenska normerna, säljer bättre än mera analyserande artiklar om bakomliggande samhällsstrukturella problem. Något som kan vara intressant att fundera på i relation till detta är i vilken utsträckning de framväxande högerextrema eller högerradikala medierna har påverkat de etablerade medierna, en frågeställning som kan fungera som uppslag till framtida forskning.

Begränsningar och metoddiskussion

Den här uppsatsen bygger på ett urval av åttio nyhets- och ledarartiklar i Svenska Dagbladet och Aftonbladet. Genom att tidningarna har olika profiler, där Aftonbladet klassificerar sig som vänster medan Svenska Dagbladet klassificerar sig som höger, så bör valet av dessa två tidningar innebära en bredd i de perspektiv som nyhetsförmedlingen och ledarartiklarna utgår ifrån. Trots detta pekade resultatet på en ganska samstämmig bild mellan dessa två tidningar, där det strukturella perspektivet spelade en mycket nedtonad roll. Frågan som väcks i och med denna begränsning är i vilken mån resultatet är representativt också för andra tidningar och andra medier. Framtida forskning skulle kunna titta på i vilken utsträckning liknande resultat återfinns i andra dagstidningar men också

inkludera mer nischade tidskrifter såsom Axess (konservativ höger) och ETC (progressiv vänster).

Ett huvudresultat i studien var att tidningsartiklarna fokuserade på utfall av hedersproblematik snarare än de underliggande processerna. Detta skulle kunna hänga samman med att dagstidningar ofta innehåller kortare reportage där innehållet fokuserar på kärnan och nyhetsvärdet. Ifall en liknande undersökning skulle genomföras på artiklar i tidskrifter som ägnar sig åt fördjupade artiklar (såsom ETC eller Axess), som inte sällan är författade av forskare och akademiker, skulle sannolikt en annan bild träda fram. Å andra sidan har nischade tidskrifter långt färre läsare än nyhetsmedia vilket innebär att de påverkar den offentliga diskursen i lägre grad.

Då denna uppsats använt sig av en kvalitativ presentation av materialet ligger också en begränsning i att det inte går att jämföra i hur stor andel av tidningsartiklarna ett visst perspektiv förekom. Ett annat upplägg skulle kunna ha varit att jämföra andelen vetenskapligt material som exempelvis utgår från hedersvåld som internaliserad hedersnorm med hur många tidningsartiklar som hade detta perspektiv. Ett sådant upplägg skulle kunna visa på skillnaden mellan den vetenskapliga och den mediala diskursen uttryckt i siffror. Å andra sidan skulle ett sådant upplägg inte kunna visa hur den mediala diskursen skiljer sig åt från den vetenskapliga diskursen när det kommer till det kvalitativa innehållet i tidningsartiklarna.

Även om denna studie undersöker mediebilderna av hedersvåld och dess relation till den vetenskapliga diskursen, så är det inte nödvändigtvis så att politiker, andra makthavare och allmänhet intar samma uppfattning – det vill säga det är oklart i vilken utsträckning mediebilderna internaliseras hos individer. Framtida forskning skulle kunna undersöka vilken syn olika grupper i det svenska samhället har på hedersvåld. Särskilt intressant skulle vara att undersöka hur individer i de invandrargrupper som, ur vissa perspektiv, pekas ut som ”problematiska” ser på hedersvåld i Sverige. Relevant för socialt arbete är också att undersöka hur tjänstemän inom exempelvis socialtjänsten ser på hedersvåld och hur hedersvåld kan motverkas.

Slutsatser

Den föreliggande studien på hur relationen mellan den massmediala och den vetenskapliga diskursen om hedersvåld ser ut har funnit att det finns betydande skillnader mellan det massmediala och det vetenskapliga resonemanget. Den viktigaste skillnaden som framkom var att fokus i tidningsartiklarna ligger på beskrivning av utfall snarare än processer vilket innebär att den massmediala diskursen presenterar en förenklad bild av hedersvåld i jämförelse med den vetenskapliga. Vidare berörs inte socioekonomiska förklaringar till hedersproblematik i tidningsartiklarna. Det sistnämnda skulle kunna snedvrída bilden av hedersproblematik till att endast orsakas av kultur. Något som i sin tur riskerar att ha en stigmatiserande effekt på de sociokulturella grupper där hedersvåld är förekommande.

Med hjälp av de tre perspektiven som utformas i den vetenskapliga empirin kan konstateras att hedersvåld är ett komplext och svårdefinierat begrepp. Den vetenskapliga empirin fokuserar huvudsakligen på att lyfta fram kvinnor som det primära offret för hedersvåld. Hedersvåld är en svår och djupt inrotad process, som kan ha kulturella och traditionella kopplingar. Både män och kvinnor och pojkar och flickor kan vara utövare och förövare i en hedersvåldslig kontext.

Det socialkonstruktivistiska perspektivet har varit till hjälp när det gäller att synliggöra könsroller, patriarkala processer och förklaringar. Med hjälp av socialkonstruktivism som ett analysredskap har kritik mot tidningsartiklarnas framställningar, konstruktioner och reproduktioner av hedersvåld kunnat ifrågasättas och diskuteras. Genom ett socialkonstruktivistiskt perspektiv har mediebilderna av hedersvåld, och hur den relaterar till de tre vetenskapliga perspektiven, studeras utan att nödvändigtvis ta ställning till ifall något av de massmediala framställningarna och beskrivningarna, eller något av dessa tre perspektiv är "sanningen" då sanning och verklighet aldrig är fasta och bestående utan i ständig utveckling och förändring.

Referenslista

Bergström, Göran & Kristina Boréus (2000) *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.

Blomberg, Helena, Christina Kroll, Tommy Lundström & Hans Swärd (2004) Medier och samhällsvetenskap. I: Helena Blomberg, Christina Kroll, Tommy Lundström & Hans Swärd (red.) *Sociala problem och socialpolitik i massmedier*. Lund: Studentlitteratur.

Baianstovu, Rúna (2012) *Mångfald som demokratins utmaning – En studie av hur socialtjänsten som välfärdsbyråkrati och moralisk samhällsinstitution förstår och hanterar kulturell mångfald*. Örebro: Örebro Universitet, Institutionen för juridik, psykologi och socialt arbete.

Burr, Vivien (1995) *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Carbin, Maria (2010) *Mellan tystnad och tal: flickor och hedersvåld i svensk offentlig politik*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet, Statsvetenskapliga institutionen.

Cohen, Dov, Richard. E. Nisbett, Brian. F. Bowdle, Norbert Schwarz (1996) Insult, aggression and the southern culture of honour: an "experimental ethnography". *Journal of Personality and Social Psychology*, 70 (20), 945-960.

De los Reyes, Paulina (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverket.

Ekström, Simon (2005) Vad mord vill säga – Om heder, ära och våldets emblematik. I: Kenneth Johansson (red.) *Hedersmord: tusen år av hederskulturer*. Lund: Historiska media.

- Ekström, Simon (2006) Fadime Sahindal och misstankens hermeneutik. I: Simon Ekström & Lena Gerholm (red.) *Orienten i Sverige: samtida möten och gränssnitt*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekström, Simon (2009) *Hedersmorden och orden. Berättelser om kultur, kritik och skillnad*. Göteborg: Makadam.
- Eldén, Åsa (2001) "If she is alive, people want to see more and more." Gossip, divided femaleness and honor among Swedish women from the Middle East. *Sociologisk Forskning*, 38 (3-4), 115-147.
- Esaiasson, Peter, Mikael Gilljam, Henrik Oscarsson, Lena Wängnerud (2012) *Metodikpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. (4:e upplagan). Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Justesen, Lise & Nanna Meyer (2011) *Kvalitativa metoder – Från vetenskapsteori till praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Jönson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv: en ansats för forskning & socialt arbete*. Malmö: Liber.
- Kardam, Filiz (2005) *The Dynamics of Honor Killing in Turkey: Prospects of action*. United Nations: Population Association.
- Krippendorff, Klaus (2004) *Content Analysis. An Introduction to Its Methodology*. 2nd Edition. Thousand Oaks, Calif.: Sage
- Kurkiala, Mikael (2005) *I varje trumslag jordens puls: om vår tids rädsla för skillnader*. Stockholm: Ordfront.
- Lorentzen, Mikael (2008) *Multikulturella visioner Hedersrelaterat våld och socialt arbete i medierna*. (Licentiatavhandling, Rapportserie i socialt arbete. Nr 6, 2008). Växjö: Växjö universitet, Institutionen för vårdvetenskap och socialt arbete,
- Meeuwisse, Anna & Hans Swärd (2002) Perspektiv på sociala problem – Några positioner. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.

- Nygård, Mikael (2000) Ideologisk förändring och stabilitet i Finland. En jämförande studie av sex partiideologier. *Politiikka* 42(3), 195–216
- Ogenstad, Birgitta & Stephanie Sevinc (2013) *Familiens förlängda arm - en kvalitativ studie om hur unga mäns situation inom hederskulturen kan se ut*. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Ouis, Pernilla, (2013). *Hedersrelaterade familjekonflikter. Familjeterapikongress Ystad*. Malmö: Malmö högskola, Institutionen för Socialt Arbete.
- Reimers, Eva (2005) ”En av vår tids martyrer”: Fadime Sahindal som mediehandling. I: Paulina De los Reyes & Lena Martinsson (red.) *Olikhetens paradigm: intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*. Lund: Studentlitteratur.
- Reyes, Maria-Pilar & Länsstyrelsen i Stockholms län (2004) *Nationell rapport om skyddat boende mm*. Stockholm: Socialavdelningen Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Righard, Erica (2013) Internationellt socialt arbete – Definitioner och perspektivval i historisk belysning. *Socialvetenskaplig tidskrift*, nr 2: 2013.
- Sahlin, Ingrid (2002) Sociala problem som verklighetskonstruktioner. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Sanandaji, Tino (2017) *Massutmaningen*. Kuhzad Media AB.
- Sedem, Mina (2012) *Rädsla för förlust av liv och heder*. Stockholms universitet, Psykologiska institutionen.
- Schlytter, Astrid (2004) *Rätten att själv få välja: arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Schlytter, Astrid & Devin Rexvid (2016) *Mäns heder - Att vara både offer och förövare*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Schlytter, Astrid, Sara Högdin, Mariet Ghadimi, Åsa Backlund & Devin Rexvid (2009) *Oskuld och heder – En undersökning av flickor som lever under*

- hedersrelaterad kontroll i Stockholm stad – omfattning och karaktär.*
Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.
- Silverman, David (2011) *Doing qualitative research*. London: Sage Publications Ltd.
- Sjöblom, Yvonne (2006) *I skuggan av Fadime och socialsekreterares arbete med hedersvåld*. Sollentuna: FoU Nordväst i Stockholms län.
- Strand Runsten, Pia (2006) "Hedersmord", eurocentrism och etnicitet. I: Leonor Camauër & Stig Arne Nohrstedt (red.) *Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering. Mediernas vi och dom: mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: Fritze.
- Strömbäck, Jesper (2000) *Media och Makt – En bok om samspelet mellan medborgarna, medierna och de politiska makthavarna*. Lund: Studentlitteratur.
- Strömbäck, Jesper (2004) *Den medialiserade demokratin: Om journalistikens ideal, verklighet och makt*. Kristianstad: SNS Förlag.
- Strömbäck, Jesper (2006) Från allsmäktiga till makalösa till mäktiga medier. I: Maxwell McCombs & Patricia Wadensjö (red.) *Makten över dagordningen: om medierna, politiken och opinionsbildningen*. Stockholm: SNS förlag.
- Thyer, Bruce (2011) *The Handbook of social work research methods*. Los Angeles: Sage Publications Ltd.
- Wenneberg Barlebo, Søren (2001) *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber ekonomi.
- Wikan, Unni (2009) *Om heder*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos.
- Yurdakul, Gokce & Anna Korteweg (2013) Gender equality and immigrant integration: Honor killing and forced marriage debates in the Netherlands, Germany, and Britain. *Women's Studies International Forum* 41, 204-214.
- Ålund, Aleksandra (2002) Sociala problem i kulturell förklädnad. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.

Bilaga 1) Analyserade artiklar

Aftonbladet: Ledare

Datum	Titel
2012-03-08	Skärp straffen för hedersvåld
2012-04-26	Samhället sviker hederns offer
2013-05-15	Ta hedersvåld på större allvar
2016-01-19	Fler Nalin Peggul behövs i politiken
2016-09-27	Vänstern måste se hedersvåldet

Aftonbladet: Nyheter

Datum	Titel
2005-11-08	Mordhot stoppar projekt mot hedersvåld
2006-01-17	Brändes levande - av släkten
2007-02-19	De ska stoppa hedersvåldet
2007-03-15	Embla ger skydd
2007-03-27	Ny rapport om hedersvåld helt onödig
2007-04-12	Skolan anmäler inte alltid då barn far illa
2007-04-24	Våld med smak av knäckebrö
2007-10-05	Min bror hotade mig med gevär
2007-11-16	Förorten fick möta Kungen och Silvia
2007-11-19	Man misshandlades
2007-12-12	Kristian vågade slåss mot hatet
2007-12-12	Sara Mohammed är hotad till livet men vägrar vara tyst
2008-01-14	Rädda Barnen sviker flickorna
2008-02-05	Det här är familjernas nya sätt att bli av med flickorna
2008-02-07	Gomorrön Öresund
2008-02-08	7,4 miljoner mot hedersvåld
2008-02-21	Medusahusets skydd räddade
2008-03-26	Sabuni delar ut diplom i Malmö

2008-08-03	Är det verkligen så att morgonpressen borde få en klapp på huvudet
2009-01-15	Liza Marklund – Detta tar priset
2009-02-09	Aftonbladet har fällts i Pressens Opinionsnämnd
2009-06-07	Heja Sverige – nej, jag är inte ironisk
2009-07-04	Ville gifta bort dotter – greps i färjehamnen
2009-07-07	Leila våldtogs av en släkting när hon vägrade förlova sig
2010-01-30	Ett nersölat förtroende

Svenska Dagbladet: Ledare

Datum	Titel
2007-07-31	Hellre gömda kvinnor än gömda bokomater
2007-12-18	Styrka är att inte vara en liten lort
2007-12-30	Ord man inte gärna tar i sin mun
2009-09-11	Det är för sånt här jag vill betala skatt!
2010-02-10	Hägglund gillrar en fälla
2010-04-03	En talande kontrovers
2012-01-22	Fokus på kulturen för hedersoffrens skull
2012-04-26	Mot kvinnohatet ska beslutsamheten vara total
2012-04-30	Alla i Sverige ska ha samma rättigheter
2013-02-22	Medmänniskors stöd är ett viktigt plåster
2013-04-15	Att förolämpa alla och imponera på ingen
2013-08-17	Även män offer för hedersmord
2014-01-20	Värdigt hedrande av Fadimes minne
2014-06-01	Samhällsviktiga frågor om politiskt engagemang
2014-12-17	Ju fler krafter mot hedersförtrycket desto bättre!
2015-08-10	V:s partiledning frångår partiets feministiska plattform om hedersvåld
2015-08-24	Magi effektlös mot hedersvåld
2015-09-04	Feminismens blinda fläck
2016-03-06	Låt var och en bli salig på sin fason
2016-03-26	Ni måste förstå klankultur
2016-08-30	Därför vill (V) inte prata heder

2016-09-15	Tar Birgitta Ohlsson över nu?
2016-11-17	Hur många är offer för hedersvåldet?
2017-02-09	Sveriges mångkultur skapar nya frågor

Svenska Dagbladet: Nyheter

Datum	Titel
2005-09-09	Balansgång på gränsen till omvänd
2006-06-22	Fler poliser oavsett valresultat Sverige hanterar hedersvåld dåligt
2007-03-18	Allt fler lever med skyddad identitet
2007-03-20	Förslag om hedersvåld får kritik
2007-05-13	Demonstration mot kvinnovåld
2007-11-23	Att prata om hedersvåld är inte rasistiskt
2008-02-17	Ny utbildning om hedersvåld
2008-08-19	Brist på terapi efter hedersvåld
2008-11-28	Socialekreterare kluven i sin yrkesroll
2008-11-28	Trycket ökar i pressat yrke
2008-12-30	Ta chansen SVT - jobba mot segregation
2009-03-09	Förtrycket av kvinnor lyftes fram
2009-03-29	Alla känner någon som sitter i fängelse
2011-07-06	Sonens berättelse fällde föräldrarna
2012-11-19	SD är inget för en vanlig svensk kvinna
2014-01-19	Lagförslag vid Fadimehögtid
2014-04-09	Fadimes bror sköts ihjäl av polis
2014-06-11	FI sätter sin valplattform i rosa område
2014-06-13	Feminismen på allas agenda
2014-10-03	Kvinna tvingas gömma sig efter manifestation mot våld
2014-10-26	Nya krafter i Stadshuset
2015-07-17	Inga förundersökningar om tvångsäktenskap
2016-03-08	Det jag varit med om är värre än döden
2016-09-20	L lyfter arbete mot hedersvåld
2017-01-20	Ökad kunskap om hedersvåld behövs